

СПОРТ

ГалгӀай спортсменаш кикбоксингах йолча Россе вӀашагӀтехача команданна чубоагӀаш ба

16

КУЛЬТУРА

Къаман библиотекан лерхӀам лакхлуш боагӀа

11

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

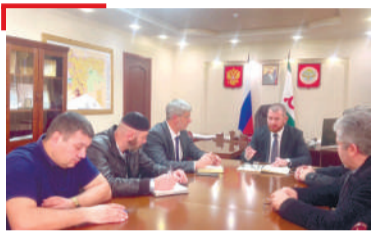
№1 (12628)
Наджгоанщхой
булт,
18 ди, 2024 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

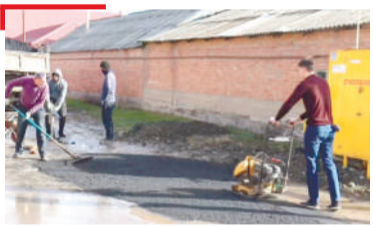
1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

МЕХКА ВАХАР

Газ чуюллаш толхадаь урамашкара накъъаш, тоадергда Шолжа-Шахьаре

6

ЮРТА КУЦ

Аьлтий-Юртарча новкъара клоагаш дӀакъовлаш латт

7

ДЕЗАЛА КХУВРЧ

ГалгӀайчен берашта хьалхадаьккхар, дезала лерхӀам боккха хилар

8

ЦІЕНХАШТА ЛОВЗАР

Берашта накъъашка лелара бокъонаш Юмаю

9

КЪАМАН СЕЛХАНЕ

Бек-Боранакъан Султанбика хетабаь гойтам

10

www.serdalo.ru vk.com/gserdalo [@gserdalo](https://t.me/gserdalo) Дзен сердало

Доал дари кхерамзле ГӀалашгъяри «Доазув» яха къаман оагӀув болх дӀахьош я лоамашка

4

Юкъара ГӀулакх

ГалгӀайчера боахамаш а ГӀулакхаш тӀара нах а къаман проекташ дикагӀа кхоачашгъе лаьрхӀа ба

2

АПКана эша
гю деш а,
блябан
балхашка
кийчо еш
а ба вайцига

Султигананькъан Йоакъап

ГалгIайче чIоагIдеш да АПК хьаллоацаш деш дола новкъостал, иштта кийчо еш я блябан балхашка, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгIай Республикан юртбоахама зарбан болх лелабераша.

«ХIара шера хьувкъам чуэцаш, дика толамаш доах вай, бакъда даьхача толамаш тIа совца лархIа а дац, лохаш да дегIаахара наькъаш. Цу даькъе докка новкъостал ду вайна Россе паччахьалкхено. ДIаохьош ба юртбоахам дегIабоалабара новкъостал ду болх», - аьлар ГалгIай Республикан Кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас.

Цо аьлар, 2024 шера а республикан ахархоша, толам лох ца беш, кхаш тIара балхаш дика дIахьош, шоай профессионални декхараш кхоачаш деш, къахьегархиларах ше тешаш ва.

Иштта из хилийтара, ГалгIайчен ахархоша техника кийчъяргара дIаболабир шоай болх. ГалгIай Республикан юртбоахама министерствос яхачох, кхашка болх беш хургъа дукхача балхаш тIа наькайоалаш йола 600 трактор. Тушола бутт йистебалалехь, юртбоахама болхлой 400 трактор тоаяь яккха езаш ба, тIехьатувсаш дола гIирсаш а цу юкье долаш.

Цу гIулакха тIахьожам лоаттабеш ба республике. Иштта хоам бу, ГалгIай Республикан юртбоахама министерствос, «Щелково Агротех» АО боахамца барт баьб, мехка боахамашта эшаш дола тайп-тайпара фу лоаттадергдолаш.

ДIадахача шера, боккхача наха 150 эзар социальни гIулакх дир

Курскенанькъан ИбрагIим

2023 шера, вайцигара 877 боккхий нах, заIапхой социальни Iалашонна юкьебахар; боккхийча наха, заIапхошта социальни гIулакхаш лоаттадара йолча Республикан центрага гIолла, яхаш, дийцар ГалгIайчен кулгалхочунца Келаматананькъан Махьмуд-Иаьласа ший кхетаче йолаш къахьегама министра МутаIалананькъан Хьажбикара: «700 совгIа саг массаза лоаттаеш йолча социальни Iалашон юкьевоагIаш ва, цIагIа дIа а ухаш, царна эшаш дола вахарца дувзадenna гIулакх лоаттаду. Уж ба 60 шу совгIа ха яьнна кхалнах, юрта бахаш бола боккхий нах. Молхаш лоаттаяр, кхачан продукташ царна яхьар, цIагIа эшаш дола гIулакх дар, эшаш хилча уж лорашка бигар санна дола гIулакхаш ду дуккхачарна».

«ЛоархIаме да, цу наха деш дола новкъостал ший ханнахьа хилийтар. Царна деш долча гIулакха ший ха хила еза, со-

циальни болхлочунцара бувзам цахаддаш хила беа, нагахьа санна, цIаьхха, новкъостал эшаш хуле, уж хьакхайка йиш йолаш хургболаш. Кхетаде деза, уж цIаьдолча бахьанех хьажа саг воацаш биса хилар. Царга хьожача балха юкьевоагIаш да моллагIа вахаре нийслуш дола хьал, из диц ца деш хила веза хьожаш вола

болхло», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас, ше министра къамаьл доашхаш.

Министра иштта белгалдир, социальни болхлоша боккхий нах терко йоацаш цабитар, шоай ханнахьа царна фу эш хьожаш, нагахьа санна эшаш хуле, сIах дарбанче дIабугаш хилар. Белгалдаккха деза, из болх тоабара «Боккхий нах»

яхача программа чуйоагIаш 12 доалахьара транспорт ийцалга.

Цу тайпара боккхийча наха новкъостал лоаттадара йола къаман «ДегIаахар» яха проект лоархIаме я, из тIаерзаяь я цу наьха вахара хьалаш тоадара, уж аттача бахара. Цу програмах мехка боккхийча наьха вахара хьалаш аттача дахара бола болх дIаохьош ба.

ГалгIайчера боахамаш а гIулакхаш тIара нах а къаман проекташ дикагIа кхоачашъе лархIа ба

Султигананькъан Йоакъап

ГалгIайчен болхлоша, урхалленаша, гIулакхаш тIарча наха, боахамаша лархIад 2024 шера, иштта тIехьа тIадоагIача шерашка, къаман проекташ дикагIа кхоачашъеш, къахьеге. Цох дийцар ГалгIай Республикан кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас дIахьош хиннача паччахьалкхен кхетаче, яхаш, дувц «Сердало» газетага мехка кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Къаман проекта чудоагIаш, 2023 шера унахIенон, дешара,

дегIаахара, экологе, наькъаш дахара, кхьидолча доакъошка вай дукха балхаш даьд», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас. Цо белгалдир, хьалхашка латта декхараш кхоачашдарах, уж вахара юкьедахьарах, мехка бахархой вахар тоадала дезаш хилар.

Карарча шера а дIахьош да ГалгIай Республикан социально-экономически хьал хьакхоллара дола доккхий балхаш. Хьалъеш я цIаьйолча юрташк социальни, спортивни, инженерни гIишлош, ишколаш, иштта технически оагIорахьа дика хувцамаш хулаш доагIа, юкьара моттигаш тоаеш латт,

эшаш дола гIирсаш ийцад.

Цул совгIа, ахчанца хьаллаьцай 105 ахархой моттиг. 2023 шера, къаман 12 проект чуйоагIаш йола мехка 44 проект кхоачашийр, уж кассе гIолла чакхьаьлар 100% хилар. Кхетаче кергтера теркам бир, республикан паччахьалкхе хьакхелла 100 шу дузаш хилара.

ГалгIайчен культуран Министерствос дIаьзбаьб культуран, искусствай болхлой, 2024 шера кIимарса бетта уж концертни программе дакъа лоацаш хургба. Республикан кара шу хургда культуран, спорта даькъ тIа доахаш долча то-

ламах хьалдиза. ГалгIай Республикан 100 шу дузаш хилара цай дездар могадеш, Росийски Федерацие Президента Путин Владимира кулг яздаьд.

Иштта ГалгIай Республикан Кулгалхочо ладийгIар, шоай лоламагIа эскаре амал де баха безам барий хоамга. Карарча хана, мехка министрий кабинет, тIема комиссараца цIаьна, наха юкье бе беза болх вIашагIбеллаб, цо таро хулийтаргъа из тоабе. Из болх дIахьош, наха дукхагIа доьзийтаргда социальни хьалаш, иштта СВО дакъа лоацаш болча бIухой дезал хьаллацарах бола хоам.

Илдарха-Галий тIа, лорий болам дIахьу унахцIенон министерствос

Коазой Мадина

Таханарча дийнахьа денз, наджгоанцхой бетта 22 денга кхаччалца, республикан унахцIенон министерствос, Илдарха-Галий тIа цхьацца кхетаченаш дIахьоргья. Уж лаьрхIа я нахьа унахцIено тоаяра. Из хоам бир «Сердало» газетага боахьа зарбан болх лелабераша. Илдарха-Галан бахархой дIаболабелар «Онкопатруль» яхача гIулакха юкье дакьа лаца.

«Из болам дIахьош хилара бахьан да, цIийоацар оала лазар дараш хьаллацар, цу лазара нахьа терко тIаозар. Болама чуйоагIаш я лаьрхIа йола мобильни моттигаш, цига хIара сага таро я мах боацаш лорашка чакхвала, лорий хьехамга ладувгIа, иштта цIийоацар лазар шоашта дий хьажар», - аьлар республикан унахцIенон керттерча фу-саме.

Кхоана а ломма а «УнахцIенон цIерамашин» яха болам дIахьоргба юха а Илдарха-Галий тIа. Цига, 10 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца йолча хана, безам бараш, мах а боацаш, лорашка чакхвала а царца дагабала а йиш йолаш ба. Цу боккхача болама тIехьара ди хургда наджгоанцхой бетта 20-гIа ди.

Цу денгара дIадоладенна, 10 сахьат даьлча денз 18 сахьат даллалца, «Дега шоатта ди» яха болам дIахьоргба, из дIахьош нахьа таро хургья шоай цIий дистийта, пхьанаша мишта болх бу ха, дега лазар дий хьожаш ЭКГ яккха. Безам болча нахьа таро я, дегаца дувзаденна лазараш дий хьажар, шоай могошал лораяра де дезар довза.

Берашта-заIапхошта спорта хьалаш хилийта лерхI

Коазой Мадина

Берашта-заIапхошта лаьрхIа спортивни хьалаш хьакхолла дага хиларах, дийцар ГалгIайчен Кулгалхо-чо; олимпийски чемпионаца Халмарзананькъан Хьасанаца, Россе Паралимпийски комитетата моттигерча отделене кулгалхоюнца Дзармотананькъан Иалиханаца, ГIорваьннаца спортсменаца Белхарой Русланаца кхетаче

йолаш.

Цар Кулгалхоюнугара дийхадар республике могошал меттаоттаяра йола спортивни ишкол хьаеллар. Цунах «Сердало» газетага дийцар ГалгIай Республикан Кулгалхоюн зарбан болх лелабераша.

«Сога хьаьтгача, из дика гIулакх да, хIана аьлча цу ишколе могошал яйнача берашта хьехаргда лакхача боарам тIа. Бакьда цкьа хьалхагIа из

хаттар тахка дезаш да, мел эшар дIа а лоархIаш», - аьлар мехкадас, иштта белгалдир хьалхарча аргIагIа де дезар. Келаматананькъан Махьмуд-Иаьланна бакьахьа хийтар, малагIча юрташка могошал доаца бераш дукхагIа да хьежа из болх бича. Цул совгIа, дIалоархIаш хила деза, цу юкьера бераш ишколе гаьна ухаргдоацаш дола дош а.

«Сай оагIорахьа сона бакьахьа хет, бераш хIанззе а ГалгIайчен ФОКашка аха

кийчдар. Бакьда цига царна могошал дола хьалаш хила деза. Могошал яйнача наха эшаш да, цу дакье яхьаш дIахьар а. Цу тIа вай новкьостал де деза царна. ХIанз уж бахача моттигашка новкьостал ду вай, бакьда из массе оагIорахьара хургдола болх вIашагIболла беза. Хьожаргда вай республике хоадам болаш цу тIехьа фу вIаштIехьадоал», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас.

ТIема операце доакьашхошта, новкьостал ду вай республике

Гаьгенаькъан Мартина

ТIема доакьашхошун нана Матенанькъан Зарета яхача цIен кIалха хин турба эькхарах, хинна хатар юстардаккха оарцагIа бахар «Даьхе лораераш» яхача ганза вай мехкарача филиала болхлой. Из хоам тха газетага бир цигарча кьахьегамхоша.

«Илдарха-Галий тIарча цIагIа нийсделар из хатар. ЦIен кIалха хий этгача, ганзагара гIо деха яхар кхалсаг. Цигарча болхлочо, Темарханананькъан Иийсас; сварщики трактористи

леха, ше тIахьожам беш; тоадир из гIулакх», - дийцар проекташ тIа кьахьегаш йолча Наурбенаанькъан Фаинас.

Белгалде деза, «Даьхе лораераш» яхача ганза болхлоша шоай гIулакх диза кхоачашделга. Дукха ха йоацаш, баха хилар уж, Россе Турпалхоюн Хамхой Адама нана йолча.

ШоллагIа вола воI ва цар, тахан тIема операцен юкье дакьа лоацаш. Цар дезалга хоам бир, лаьтташ лургхиларах, иштта эшаш мел долча хIаманга хьожаш, терко еш хургболгах.

Паччахьалкхен Думан депутат волча Татренаанькъан Муслима машин елар тIема доакьашхошта

ГIаздананькъан Ахьмад

ТIема операцен юкье дакьа лоацаш болча вай бIухоша Паччахьалкхен Думан депутат волча Татренаанькъан Муслимага дехар дир, шоай тIема дехараш кхоачашде эшаш йола, миччахьа гIолла чакхийоалаш йола машин эца шоашта, аьнна. Парламент сиха хье-

жар цу гIулакхага. Массехк ди далалехь, машина дIоагIаш дIаделар тIема доакьашхошка.

«ТIема доакьашхой гIулакхага хьежар тахан вай массане дехар да. Мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас вайна тIадилла дехар да из, цу наха мел эшар Иалашдеш хила, аьнна», - хоам бир парламенте

«Сердало» газетага.

ТIема доакьашхой чIоагIа раьза ба УАЗ-452 яхача, моллагIча халача навкьашка гIолла чакхийоалаш йолча машина. Татренаанькъан Муслима доккха баркал аьлар цар, массахана шоай дехараш кхоачашде хьожаш хиларах. Могошал, маьрша болаш цIенах кхеталба вай бIухой!

ГІалгІай мехка 240 юкЪара моттиг тоаяьй, тІехЪарча пхе шера

СултиганакЪан ЙоакЪап

ГІалгІай шахЪарашка дика хЪалаш хилийтара 2017 шера денз дІайолаяь проект бахЪан долаш, 240 юкЪара моттиг тоае вІаштІехЪадаълар. Цу юкЪе да 59 коашкара доазош, 181 юкЪара моттиг, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка гІишлошЪара боахаме.

«ЮкЪара хЪайцача, 2024 шу дІадолалуш, шахЪара дика хЪалаш хЪахоллара болх, 2019 шера хинначунца нийсбича, 16% дукхагІа ба, хІаьта Магас-ШахЪар дикача хЪалий шахЪар лоархІаш я. Цул совгІа, ГІалгІайче хІара шера дакъа лоацаш я, шахЪара дика хЪалаш хЪахоллара дІахЪош йолча Ерригроссе яхье. ГІалгІай Республице, 2018-ча шера денз 2023 шерга кхаччалца, зІамагІа лоархІаш йолча шахЪарашкара дІачуденна хиннача ялх дехарах кхоь котдаьлар», - аьлар республикан гІишлошЪераша.

Из гІулакх довзараша белгалду, цу юкЪе республикан бахархоша дика дакъа юкЪехЪош хилар.

ГІалгІайчен итгаш эзараш бахархоша РоссегІишлошЪара министерствон дакъь тІа онлайн-кхадж тоссаш, 2021 шера дакъа лаьца хилар бахЪан долаш, цу лостамагІа кЪахЪегача боахамий вІаштІехЪадаълар, нах бахача моттигашка дика хЪалаш хилийта. Дувца доазонаш тоадарга гІолла, мехка бахархой сатувсар а кхоачашул.

ДІадахача шера баьча балхага хЪежача, мах бара дакъь тІа, хЪалхарча моттиге я ГІалгІайче

СултиганакЪан ЙоакЪап

ГІалгІайче хЪалхара моттиг дІалоацаш я, мах бара дакъь тІа, дІадахача шера баьча балха чаккхе йича, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай Республицан Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«ГІалгІай мехка дІадахача 2023 шера башха маьхаш тІакхийтта моттиг хиланзар, цо таро хилийтар мах бара дакъь тІара хЪокхам лакхбе. Вай хЪалхарча мугІаре хиларо гІадвуг», - аьлар республикан Кулгалхочо КеламатанакЪан Махъмуд-Іаьлас. 2023 шера из хЪокхам мах бара дакъь тІа 20% кхоачаш бар.

Укхаза ГІалгІайче мехкарча йоккхача моттигашта хЪалха яр. Иштта КеламатанакЪан Махъмуд-Іаьлас белгалдир, цЪаьдолча мех-

кашца бувзам лелабе вай барт баь хилар, цу дакъь мах бара лостамагІа а.

Иштта цо белгалдир, 2024 шера цу тайпара болх дІахЪош хиларо дика тола-

маш даха таро хулийтаргЪа, аьнна.

Доал дари кхерамзле ІалашЪари

«Доазув» яха кЪаман оагІув болх дІахЪош я лоамашка

ГІазданакЪан АхЪмад

«Доазув» яхача кЪаман оагІон боккха болх ба ЖІайрахЪа-Эса-Чюжен историко-архитектурни, Іалама музее дІахЪош. Из гІулакх вІашагІделлад, лоаман моттигех, гІалайх бІаргтоха ухача хЪаьший кхерамзле ІалашЪар духЪа.

«Карарча хана цига дІахЪош латта болх боккха лерхІам болаш ба, вай кЪаман вахаре. Доазошта бустам боаккхаш,

юхЪанца денз гІалай хинна куцаш дІаяздеш, архивни кхаташ, сурташ кердаоахаш, иштта кхыдола балхаш дІахЪош латт лоаман моттигашка.

ДІадахача шера гуйран тІехЪарча бетта дІаболабаь из болх, ер шу йистедаллаца дІахЪоргба. Цу юкЪа де лерхІар дукха да. Ма дарра аьлча, хЪатІаухача хЪаьший хЪал ма хулла паргІатагІа хургдолча тайпара тоаде гІерташ кЪахЪегаргда лоаме. Де лаьрхІар хЪаййцача, хинначул дикагІа хургда цигара гІулакх», - дийцар

«Сердало» газетага лоамарча музее.

«Доазув» яха оагІув юкЪе-яккхарца, лоаме баьккача нахаца цЪа цЪаьхха хатар хилча, оарц деха, царна гІо де аттагІа, паргІатагІа хургдола наькЪаш хЪаделларгда. Цу гІулакхо дог тийша, кхерам боацаш, сапаргІата ха яккха аьттув лургба лоамашка леларашта.

ЦагІ йолча хоамий базанна юкЪедолхараш довзаргда гІалай вахар довза ухарашта, укх шера бІаьсти. Шоашта безаникЪь, моттигаш хЪалххе хЪала-

ха аьттув хургба хЪаьший, цул совгІа, лоаме бахкар хЪалххе вІашагІдолла йиш хургЪа цар. Іалама доазонашка керда яьнна технологеш эггара хЪалха йоаржаяьрех ба вай мохк. Цу гІулакхо хЪахЪокх, Іалама моттигаш лораяра тІехЪа, туристаш тІаозар духЪа вай мехка дика кЪахЪегилга.

Белгалде деза, «Доазув» яхар маьха лакха доацаш гІулакх хилар, вай моттигашка дика чакхдаккха йиш йолаш долга. Вай мехка санна кхыйолча моттигашка а, пайда эца йиш я цох.

110 грамм марихуана яха наркотик яьккхар Наьсарера

Султиганькъан Йоакъап

Чухьежача Гаьдала болхлоша 110 грамм наркотик гучаяьккхар, Наьсарерча вахархочун цӀагӀара. Из хоам тха «Сердало» газетага бир МВД болхлоша.

«Тохкама Гулакх болча МВД болхлоша, дӀадахача шера аьки гучаьккхар, Наьсарерча Керда оалача урам тӀа вахача сага 0,64 грамм наркотик еха хин-нилга», - белгалдир МВД кьахьегамхоша.

Цун цӀагӀа чухьежача, Гаьдала болхлошта корай-ир 114, 615 грамм марихуана. Харчача наькъ тӀа ваьнна, дуне дуаш хиннар, Гаьдала Точувигав, цун Гулакх дӀахо тошкаш да.

Берда-Юрта 250 моттига лаьрхӀа ишкол хьалъе лаьрхӀад, 2024 шера

Султиганькъан Йоакъап

лен администраце.

Шолжа кхален Берда-Юрта 250 моттига лаьрхӀа ишкол хьалъе лаьрхӀад, яхаш, дийцар «Сердало» газетага кха-

«Доал деча даькъ тӀара лоархӀаме гӀишло хьалъе йолаяьр дӀадахача шера бӀаьсти. Цунах бехктокхаме

дола гӀишлонхой цьанкхетар да «Кит-строй» ООО. Керда дешара моттиг йистеяргьа 2024 шу чакхдоалаш», - йоакхоам.

Белгалду, цу ишкола де-

шархой, таханарча дийнахьа мел эша таронаш йолаш, деша йиш йолаш хургба, масе оагӀорахьа шоашта ховр дегӀадоаладеш.

500 эзар сом лочкъадаь зуламхо лохаш ба, Магасера Гаьдала болхлоь

Султиганькъан Йоакъап

Республикерча вахархочунгара, Тяхаваь, 500 эзар сом ахча лочкъадаь нах лохаш ба, Магасера полице болхлоь. Из хоам «Сердало» газетага бир бокьонаш лораераша.

«МВД латкъа венача маӀача сага дийцадох, оапаш бийцача зуламхоша из саг дӀатешаваь, интерне-та бувзаме гӀолла кьамаьл деш, 500 эзар сом ахча дихьад цу сагагара», - белгалдир МВД. Зуламхой лаха оарцагӀбаьнна, кьахьегаш ба полице болхлоь. Из тайпара хӀама каст-каста нийслуш да тӀехьарча хана. МВД болхлоша массаза санна кхайкарал ду бахархошка, боккьал а ма Тяхадаьта шоаш, малашб ца ховча зуламхошка! Бовзаш боацача нахаца бувзаме ма дувла, шой карта тӀара ахчаш дӀатӀа ма ахийта цар аьннача, карта номераш дӀа ма ювца!

Южне 320 моттиг йола ишкол хьалъеш латт

Гаьзданькъан Ахмад

МагӀалбика кхален Южне хьалъеш латт, 320 моттига лаьрхӀа керда ишкол. Юртахой сатем байна хьешаш ба из хьалъеь яларга, хӀана аьлча таханарча дено дӀадеххача тайпара дикача

хьалашка деша таро хургьа цар берий. ТӀера хьалъеь яьннай ишкол, пенаш а чура йовкъаш йохкара а балхаш даь даьннад. Тхов тиллаб, цӀи ялара кхерам-зленна Талашо ярца дувзаденна балхаш чакхдаьхад. Гонахьарча карта лардаш

дӀайохкаш латт.

АргӀанара болх бе лаьрхӀад, пенаш хьоахаш, чудилла мел деза хӀама чудул-лаш. Цу ишкола чуйоагӀаш я актови зал, библиотека, кхача кийчбу а хӀама юа а моттигаш. Ер шу йистедо-

алаш 320 моттига лаьрхӀа йола ишкол болх бе йолалургьа», - аьлар «Сердало» газетага МагӀалбика кхален ад-министраце.

Из ишкол хьалъеш я «Юрта хьалаш дегӀадоаладар» яхача программах.

Республикера 30% бахархой къаьнара машинаш хоза хеташ ба

Султиганькъан Йоакъап

Вай мехкара 30% кхоачаш бола бахархой, шоай доалахьа таханара керда машен яле а, къаьнарча машенашца чам болаш ба. 100 сагага хоаттам беш, оаха дӀабиьгача балхо гучадаьккхар из.

«Хьалха хинначарех йола машин марцхилгах лорае, боча лелае гӀерташ хул. Цунца водача хана, хьалха дӀаяхача ханацара безаме хӀамаш дагаух», - аьлар Шолжа-Шахьарерча вахархоцо.

55% бахархой дегашта езеннарех я къаьнара «Волга» (ГАЗ-21), «Победа» (М-20), иштта доазол араьхарча говзанчаша арахийца «Опель», «Мерседес».

40% наха яхачох, къаьнарча машина куц ше долча беса дита, кердача иномаркай мотор оттабича геттара дика хургдар. 10% бахархоша, шоаш сатувсарех я, аьнна, тайп-тайпара машинаш хьахайир. ДукхагӀа болча наха яхачох, къаьнарча машинашка кхоачаргьац тахан хьаеш йола, ерригаш цьхатарра хеташ йола машинаш.

Наькъаш цӀендеш леларий балхах, дийцар бахархошка

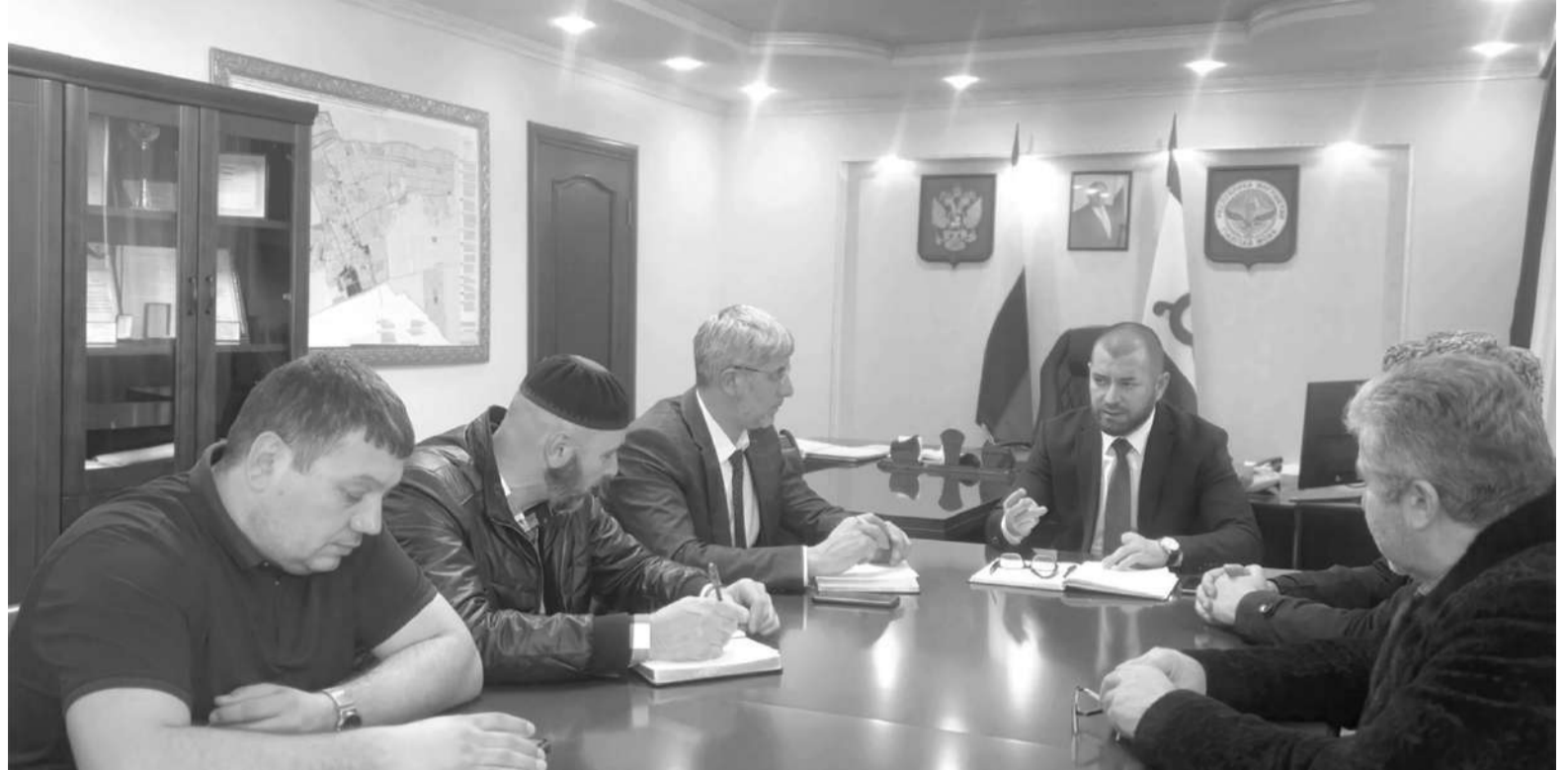
Султиганькъан Йоакъап

ЦӀаьхха, диллача доккхача лайх наькъаш цӀендеш, ша ца хилийта гӀерташ, цу даькъ тӀарча болхлой къаьнегамах дийцар машинашца леларашка. Из хоам «Сердало» газетага бир цигарча болхлоша.

«Аттарех бац наькъашта тӀаьхожам лоаттаберий болх. Эггара хьалхарча юьхьанца кхерамегӀа лоархӀаш йола моттигаш я цар гӀум тосса, ша ца байташ, лораераш. Беррига болх, цкъа дӀатӀаэтта, дӀабахьа йиш йолаш хилац. Керттера моттигаш лайх мукьяьхе, тӀаккха дӀахора наькъаш цӀенду цар. Ше-ший аргӀагӀа дӀабахьа безаш болх ба наькъаш цӀендеш бар», - йоах цу гӀулакхакх бехттокхамебараша.

Из болх ца бовзача бахархошта дезаш хул, еррига моттигаш цьхаттара цӀеняр, бакьда къаьстта из къаьнегам ший боьхьонаш, аргӀа йолаш ба.

Бахархошка кхайкарал ду, иштта хоаттам латтача хана, машинаш шортагӀа лекха, наькъашка лелара боьхьонаш лорае, Иан замалахьа лелаеш йола чархаш дӀаоттае, яхаш.

Газ чуюллаш толхадаь урамашкара наькъаш, тоадергда Шолжа-Шахьаре

Султиганькъан Йоакъап

Дукха ца говш, тоадергда Шолжа-Шахьарера, газ чуюллаш дӀабиьгача балхо толхадаь урамашкара наькъаш. Из хоам «Сердало» газетага бир шахьара администратце.

«Цох лаьца дийцар шахьара да волча Iумаранькъан Аслана ООО «Газстрой», ПАО «Газпром» яхача моттигашкарча болхлошца. Кхетаче дакъа лоацаш хилар шахьара юкьарча совета кулгалхо Чопанькъан Ийса, шахьара кулгалхочун гӀонча вола Беканькъан Халид, хӀама

хьакхоллара оагӀон кулгалду Мержой Лема», - йоах тхогарча хоам.

Iумаранькъан Аслана белгалдир; йоахь моттигаш тоаяь яллалца, газ чуйиллара болх юхасоцабергба, аьнна.

ООО «Газстрой» оагӀон болхлочо дийцар, март бутт истебалале, толхадаь латта

урамаш тоадергхиларах. Карарча хана, тоадара болх дӀаьхош латт 700 метрага кхоачаш долча Первомайски, Пионерски оалаш долча урамаш гӀа.

Газ чуйиллара болх шахьаре дӀаболабаьб, 2021-ча шера денз. Цу юкьа хийцай дукха тишгьенна газа турбаш.

ГӀалгӀай мехка керда наькъаш, тӀаьш хьадеш латт

Коазой Мадина

«Кхерамзлен дикал йола наькъаш» яха программа кхоачашгьеча, вай республика хьалхарча мугӀаре латт, карарча шера керда наькъаш, тӀаьш хьаде лерхӀаш да дӀахо а.

Цунах дийцар ГӀалгӀай Республикан Кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка Кулгалхочун зарбан болх лелабараша. Керда масал доладеш, Кулгалхочо хьабир бок-

кха никь «Кавказ», Насаре-МагӀалбик - Лохера Къаским-Тирк», цу наькъа боахал 5 км я, из дӀадахача шера дӀаболабаьбар.

Из гӀишло, дӀайолаьчул тӀехьагӀа, тӀадоагӀаца шерга яргьа аьнна лаьрхӀа яр. Наькъа

болхлоша хӀанз дӀаболабаьб кхьча даькъ тӀара болх. Цига кӀийле тоаеш ба уж.

«Дикал хилар - из тха декхар да, из болхлоша дика кхоачаш а ду», - аьлар Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Аьлтий-Юртарча новкъара кюагаш дѣакъовлаш латт

Бѣарахой Муслим

Аьлтий-Юртарча доал деча дакъ тѣа, наькъ тѣа нийслуш дола кюагаш дѣакъовлаш бола болх дѣахьош ба, яхаш,

дийцар «Сердало» газетага цигарча зарбан болх лелабераша.

«Болх дѣаболабе беза ЖКХ гѣишлонгара: гонахъара доазув

цѣна хила деза. ЖКХ дакъ тѣа хувцамаш хиннилга гуш хила деза массанахъа», - аьлар Наьсарен-Шахъара кулгалхочо.

Белгалду, Аьлтий-Юртар-

ча администраце кюагаш дѣакъовлаш бола болх цхъа-долча урамашка дѣабихъа хилар. Цигара эггара чѣоагѣа деча наькъаш тоадеш, кюагаш дѣакъовлаш, хиннаб болхлой.

Гѣалгѣайчен кхо юрт хотташ бола никъ тоабеш латт

Султигананькъан Йоакъап

Гѣалгѣайче дѣахьош ба, Йоакъача-Ачалкхенгара дѣаболабена Илдарха-Гѣалига кхаччалца, бѣахъа никъ тоабеш бола болх, яхаш, дийцар «Сердало» газетага Гѣалгѣай республикан министрий кабинетѣе.

«Кхо юрт: Йоакъа-Ачалкхе, Гѣайрбика-Юрт, Илдарха-Гѣала - вѣаший хотташ бола болх дѣаболабаьб ши кѣира хьалха. Пхи километр болча наькъ тѣа кѣийле кийчъеш, из чѣоагѣеш, шолха асфальт тѣабуллаш бола болх ба дѣахьош», - йоах хоамо.

Тахан наькъашка болх бераша дийцар, цу дакъ тѣара ши километр бола никъ тоабеш баларах. Дѣахо наькъа йѣистош тоаеш, кхыдола лоадам боаца балхаш деш ба уж. Дикал лакха йолаш из никъ хилийтара шоаш бехктокхаме хилар белгалду наькъашка хьожараша.

Из декхар тѣаэча хана, йѣлла ха чакхйоалаш я цхъакха шу даьлча, иштта дале а, автотора министерствон кулгалхоша яхачох, цхъа-ши бутт кхы баьлча, мехка бахархой таро хургъя керда биллача наькъ тѣагѣолла дѣа-юха аха.

Сурташ даха дийнаташта кѣийле ярах, дика гѣулакх хет Гѣалгѣайчен 40% бахархошта

Султигананькъан Йоакъап

Сурташ дахар духъа, Гѣалама тайп-тайпарча хьалашка хьун дийнаташта кѣийлен хувшарах дика гѣулакх хет, Гѣалгѣайчен 40% бахархошта. Из иштта хилар белгалдаьлар 100 сага юкъе «Сердало» газетага корреспондента дѣабихъача хоаттамга гѣолла.

Магѣалбика кхашка, Жѣайрахъа кхален лоамашка хьазилга е кѣормаца сурт дакхар - из саг гѣадвугаш дола гѣулакх да», - аьлар хаттарашта жоп луш хиннача мехка столицан Магас-Шахъара вахархочо.

55% бахархоша лоархѣ, ший дезалца Гѣалама хозаленашка салага водача сага цох чѣоагѣа дикахетар хул, гонахъардар до-взара а хѣама юмдара а даькъ тѣа.

Хаттарашта жоп луш хиннача нахах аханел дукхагѣар лоархѣ - из хьамсарча мехкара хозаленаш а цигара оакхарий а до-взара эшаш да, аьнна.

80% наха лоархѣ, сурташ доахаш йола дика аппарат эца хала да, маьхаш лакха хиларах.

Хаттарашта жоп луш хиннача нахах духхагѣбараш, шоашта цѣаьхха нийсденнача хозача дийната, хьайба, оалхазара сурт дакхка безам болаш хул.

Магѣалбике дилла доккха лоа дѣадаьккхар

Гѣаздананькъан Ахьмад

Магѣалбика урамашка доккха дилла лоа хилар бахъан долаш, лаьрххѣа йола техника араяккха езаш хилар, иштта балха арабаьлар «Благоустройство» яхача МКУ болхлой а. Лоа дѣадоаккхаш, никъ мукъа-боаккхаш йола машенаш,

трактораш яр.

«Керттера декхар дар шахъара транспорт, юха ца соцаш, болх беш хилар; иштта гѣашлошта лела моттиг мукъаяккхар. Урамаш цѣндаь а ца йеш, наькъа такаилга а цѣндир, цул совгѣа, нах транспортага хьежаш латта кхоаленаш а цѣнийр,

дукха лоа дилла хьалйизачара мукъайоахаш», - аьлар «Сердало» газетага Магѣалбика администраце.

Цу чоалхане этгача хьале, моттигера бахархой, машинашца лелараш тѣахьийхар шортагѣа лелара, наькъ тѣа зулам даргдоацаш лорабалара. Иштта царна хьалхадьккхар, коммунальни-

ша беш бола болх кхетабеш хила безилга, Юдилла доккха лоа дѣадоаккхаш, урамаш цѣндеш уж лелаш хилар лоархѣаме долга хьалхадьккхар.

Наькъаш цѣндеш йола техника латтача моттигешоай машинашца новкъарло цаяр дийхар царгара.

ГалгIайчен халкъа фронто хьадийхар, «Коталон Хьу» аьнна йоазув даь моттиг юха меттаоттгаяр

Газданаькъан Ахмад

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема турпалхой сийна, МагIалбика дозон тIа даь «Коталон Хьу» яха дагалоаттама йоазув ийрчадаьннад, го йиш йоацаш. Цунна терко йир ГалгIайчен халкъа фронто, шахъара администрацегара из меттаоттадар хьа а дийхар.

«Сийлен улг тоа ца дича даргдоацача даьннад. Оаха каьхат яздаьдар МагIалбик-Шахъара администраце, цу гIулакха уж оарцагIбалар дехаш, цул совгIа, цунна гонахъара доазув лостам бе безаш хилар а юкъелоацаш», - аьлар «Сердало» газетага республикан халкъа фронто викалаша.

МагIалбике «Коталон Хьу» яха йоазув даьдар, 2015-ча шера бекар-га бетта, лаьрхIа дIаегIаяр цига кIайча миха, хьеха гавнаш. Массехк шу даьлча, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа Котало яккха 75 шу дузаш, цига, моастагIа эшаваьча, советски салтий, эпсарий сийна дагалоаттама улг а дегIадар.

Мужеча гIолла Iододача хин йистош цIенйир

Коазой Мадина

Мужеча гIолла Iододаш долча Эса йистош цIенйир, иштта хин тиллача тIаь тIара нувхаш а дIаеьхар, яхаш, дийцар доал деча даькъ тIарча администраце зарбан болх лелабераша.

«Ара хаоттам хувцалуш хиларах, хин йистош а цу тIагIолла тилла тIий а нувхех хьалдизаьдар.

БIаьш кубометраш хиллал даьча а кхьйIола нувхаш а яр дIаяха езаш хиннараш», - аьлар юртарча администраце.

Наха кулгашца а иштта цу гIулакха лаьрхIа йолча машинашца а хьабир из болх.

ГалгIайчен берашта хьалхадаьккхар, дезала лерхIам боккха хилар

Гьаьгенаькъан Марина

Ховш ма хиллара, 2024 шу Россее хьакхайкадаьд; дезала шу да, аьнна.

Цунца дувзаденна классера сахьаташ дIахьош да, дезалах лаьца. «Сай дезала аз баркал оал» яха къамаьл хилар

Оалкамарча культуран цIагIа, - яхаш, дийцар «Сердало» газетага культуран зарбан болх лелабераша.

«Кхетаче кийчъаьй, кхувш доагIача ноахала юкъе гIалгIай эздел дозвийтар, Iадаташ диццадар, бIаьшерашка денз хьайоагIа къаман культура Iомаеш хилар чу а лоацаш.

Иштта цу юкъе керттара дакъа дIалоацаш да да-нана лархIар, даь-да, даь-нана боча хилар, царца лерхIам лелабар.

Дезал яхача деша мел доккха маIан да; даь, наьна хьехар мел эшаш да хьалхадоаккхаш дар хинна къамаьл. Уж а дукха кхьдола а хаттараш техкар цу кхетаче хьехархоша, культуран

цIен дешархошца классера сахьат дIахьош», - дийцар тха корреспондентага.

Берашта цIоагIа дезаьлар из къамаьл, цунца цхьана дукхагIа безам сомабаьлар цар дегашка, шоай гаргарча нахаца бувзабенна, цар кхетадир беза-ме дезал хилар мел лоархIаме да.

«ЗIамига Даьхе - Россее низ» яхача кхетаче дакъа лоацаш я вай республика

Коазой Мадина

Укх бетта 15-ча, 16-ча де-ношка; Москве дIахьош яр ерригача Россее моттигаш чулоацаш йола «ЗIамига Даьхе - Россее низ» яха кхетаче.

Цига дакъа лоацаш бар Шолжа кхалерча Эбарга-Юрта, ГIажарий-Юрта, Арште администрацешкара кулгалхой. Россее ерригача моттигашкарча администрацей болхлой хилар цига. Цар аьттув бар, кхыча моттигашкара болх бовза, цьаьцца кердадараш хьаьца.

«Шоай балха тIа эшаш дола лоархIамедараш довза, Iомаде аьттув бар цар цига. Теша лов, цу вIашагIкхетарах вай мехка беркат даргхиларах», - аьнна, белгалдир Шолжа кхалерча администраценна кулгал деча Татенаькъан Iийсас.

ОТКРЫТА АККРЕДИТАЦИЯ НА ФОРУМ

«МАЛАЯ РОДИНА — СИЛА РОССИИ»

Шолже цІагІа хьадаь къаракъ дохар соцадир

Султиганакъан Йоакъап

ГІалгІайчен Шолже цІагІа хьадеш дола корта бохабу малар дохкаш йола, хьалхагІа из бахъан долаш кхел яь хинна кхалсаг гуча-яккхар полице болхлоша, яхаш, дувц «Сердало» газетага ГІалгІай Республице ГІолла йолча МВД.

«Укх деношка бокъонаш лораяра болхлоша белгалдир, Шолжа-Шахъара массанена дика йовзаш йолча базар тІа, цІагІа хьадаь хилара белгало йола корта бохабу малар дохкаш хилар. Из дохкаш хиннар яр, хьалхагІа из бахъан долаш дукхаза уголовни бехтокхаме ийза кхалсаг. ДоагІаш дола каьхаташ доацаш, малар дохкаш яр из», - аьлар полицейскеша.

Хоам бу, тІахъожама болх дІахъоча юкъя, ах литр чуйода цъа ткъаьх шуша цо, шеко йоацаш, ехка хиларах.

Берашта накъашка лелара бокъонаш Юмаю

Султиганакъан Йоакъап

ГІалгІайчен 50 берий беша хьайийллай автомобильни шахъараш, цига новкъа лелара бокъонаш царна йовзийтар духъа, яхаш, дийцар «Сер-

дало» газетага республикан министрий кабинетете.

«Ловзара хьисапе, берий тароя тайп-тайпарча накъа хьалашка нийсдала, накъа кхерамленца ювзаенна моттигаш

йовза. Каст-каста республикан ГИБДД болхлоша зІамигача берашца занянеш дІахъу», йоах хоамо.

Цар керттера декхар да, мехка зІамигача бахархошта накъий бокъонаш Іамаяр,

царна накъа кхерамзлен оагІонаш гойтар.

Къаьстта берий бешамашкара хьадоладе деза цу тайпара деш дола хьехар, хургбола водителаш, гІашлой цунах дІаххетабеш.

Говзанчаша керастидир, ГІалгІайче доккхийча хьайбашта юкъе лазар шерра даьржа хилара

Султиганакъан Йоакъап

Доакан лазар долаш да, аьнна, социальни бувзамашка ГІолла лелаш дола къамаьл бакъдац. Из ГІулакх довзараша белгалду, ГІалгІай Республице ГІолла укх тІехъарча шерашка хьайбашта лазар хинна моттиг ца хиннилга, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикан министрий кабинетете.

«Из иштта хилара бахъан да, шоай ханнахъа царна маьхий теа хилар. Из болх дІахъу массайолча мехка КФХашка гуйран-Іан замалахъа. Эшаш йола молхаш йолаш я», - йоах хоамо.

ХІара дийнахъа республикан ветсанэкспертиза лабораторен болхлоша, дулх миштад хара, тІахъожама лоаттабу, цул тІехъагІа мара дохка арадакка а бокъо луц, тайп-тайпарча моттигашка из дохкаш латтача наха. ХІара хьайбан дулха тІара хьайийца дулха чІегилг дикка такка езаш ба, ветеринарно-санитарни экспертиза йоаккхараш.

ГІалгІайче цу тайпара бархІ моттиг я: дукха нах бахача Навсаре, юрташта юкье йоккхагІа йолча Эккажъонгий-Юрта, МагІалбике, эггара нах дукхагІа хулача Шолжерча базар тІа, кьычаха.

Иштта эксперташа хьалхадоаккх, лазар дола дулх нийсденна моттиг хилча, из цу сахъате юстардоаккх, дохаргдоацаш.

30 дийнахъа, «УнахцІенон цІермашин» яхача боламе, дакъа лаьцар вайцигарча 7 эзар сага

Султиганакъан Йоакъап

Цъан бетта, «УнахцІенон цІермашин» яхача боламе, дакъа лаьцар ГІалгІайчен ворхІ эзар совгІа сага, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай республикан министрий кабинетете.

«Шоай унахцІено миштай

хъожаш бола нах чакхбоахаш, ФАП болхлоша дика къахъийгар, цига эшаш мел дола гІирсаш дар, мехка массайолча юрта из болх дІа а биъар. МоллагІа вола, ший могашал дагайоалла саг цига чакхвала йиш йолаш вар, иштта лорий хьехамга ладувгІа а тарояр цар, мах а боацаш», - йоах хоамо.

Цу балха керттера маан дар, ГІалгІай Республикан бахархошта, шоай ханнахъа лорашка чакхбала безилга хьалхадаккхар, гаьнадоалаш дола лазараш дий хар. Хьаькъал долча наха дика кхетаду, моллагІа дола лазар, дукхача ханашка дарба деш леладечул, хьацакхетийтар бІаьзза дикагІа долга. «УнахцІенон цІермашин» яха

болам мехка бахархошта лорий новкъостал дІаххачийтара йолча программан керттера дакъа да. Цу тайпара болх дІахъу мехка, нах шоай могашалга хьожаргболаш, цар лазараш лоацаргдоацаш», - аьлар ГІалгІай Республикан унахцІенон министра Антошканаькъан Заремас.

Бек-Боранаькъан Султанбика хетабаь гойтам

Газданаькъан Ахмад

ПалгIай къам мехкадхакхара дагалоаттама Мемориале, укх деношка «Лоаман лаьчаш» яхача даькъа-цара аргIанара гойтам ба. Цо дувц ПалгIай дошлой бIена ротмистр хиннача

Бек-Боранаькъан Зоврбика Султанбиках лаьца.

Цу турпалхочунна карагIдаьннар, цун вахар дувцаш ба гойтам. Укхаза го йиш я Бек-Боранаькъан ротмистра шийна тIадилла декхар дика кхоачашдеш хиннил-

га, Россе тIема исторенна цо дика дакъа юкъедихьа хилар. «Лоаман лаьчаш» яха гойтам, безам тIаозаш ба Илманхой а иштта истори дезарий а, царна дика до-взаргда цу ханашка денал долаш хиннача турпалхошта карагIдаьннар», - аьлар «Сер-

дало» газетага ПалгIайчен культуран министерствон зарбан болх лелабераша.

«Лоаман лаьчаш» яхача гойтама юкъе дувц, Бек-Боранаькъан Зоврбика Султанбиках лаьца. Цига хьажархой таро хургья Кавказа моттигерча дошлой бIенах лаьца

кердадараш дукхагIа довза, Хьалхарча дунен тIем тIа хиннача исторе оагIонаш го.

Цига хьажача безам болча кигирхой таро я Пушкина картах баха, гойтам дахьоргба наджгоанцхой бетта 20-ча денга кхаччалца.

Къахетаме дог - Даьлагара совгIат!

Беркатеча сага дуккхачар дегаш сомадоах

Кхузанаькъан Сафия

Даггара кIежйоахача укх дунен тIа гобоахаш, ма дукха хIама зувш, хозаш дах вай!.. Ма дега тоам беш, Iоа, кIоаргга дег чура хьо гIадвохийташ а хулкх цхьадараш! Иштта дог хьоасташ долча беркатеча гIулакхах хезача; чIоагIа доаккхал ду аз-м, се укх къаман хиларах; сай са санна дезача къаман юкъе иштта дог дика, дог цIена адамаш долаш.

ГадIода со, боарам бо-ацаш, хIана аьлча къахетаме хилар, вIалла хьайна малашб ца хойя а, хьайна уллуврча бусалба наьха хьал довза хьожаш, халача хьале волчун хьал аттагIа де гIерташ хилар, мискагIа волчунца къахетаме хилар, Даьла духье лораяр да!

Алал, фу хургда укх дунен тIа мискача, дог ийшача сага дог хьастарал, цун цхьа кIеззига баь а тоам барал доккхагIа, дезагIа?!

Вай кхеллача Дала вайна тIадилла декхар ма дий из, вIаший къахетаме, Имерза долаш чакхдовлар.

Вай дино хьа а йоах, ишт-

тача нигатаца даь дика дов йиш йолаш дац, мисхал зиртилг миссел мара из деце а. Дуккха а доккхагIа долча дикашца бекхам баь, Дала вайна духьаладахь Ший духьа доаржадаь дика. Из да-кх дийца варгвоаца ираз!

ЧIоагIа дог айдаьд са цхьан беркатеча дезала даьча гIулакхо. Дикка ха я тхо вIаший бувзам лела-беш хьадоагIа. Цхьа беркате цIен-даи цIен-нани да уж. Иштта хоза, сийдола, эздий оамалаш Iомаеш, яхь йола гIулакхаш хьалхадоахаш, кхебеш латт цар шоай дезал а. Дукха ха йоацаш, шоай вахаре нийсденначох дий-цар цу фусамерча кхалсага: «Базар тIа вахача са цIен-дас зийра; пхи кийла чуйода ше-кара гали, чай эца гIерташ, дагарде этгача цох дIадала деа ахча ца тоьаш; йиса ха яха йоккха саг.

Мискинг, эхь хеташ хьай-зай из, шийна ахча ца теача. Шекара гали, чай, хьоар, тайп-тайпара, цо юаргья аьнна шийна мел хийтта, хIама Iочуелла; ахча дIаденнад цо. ЧIоагIа корзагIьяьнна, ма докха хьай ахча, яхаш, хьийза йоккха саг машина чу хьачухоа-

ья, цун яха езача Iоаяккхай. Ийца хIамаш дIачухьош, цIагIа ер чувальча; кхалсага кулг эшаш латта хоза дикка ха йолаш хиннад цIагIара хьал.

Йоккха саг йоалаеш IочувоагIаш, техкад цо из малий, хьанца яхаш я. ЦаI мара воаца воI, дукха хана денз, ший дезалца кхьича паччахьа кара ваха дIаваха, шера цкъа мара уж бIарга ца гуш, цхьаь яхаш хиннай из миска. ЧугIолла дIа-хьа хьежа, йоккхача сагага хIама ца оалаш араваьнна, чехкка хьеи воккхагIа вола ши кIаьнки дIакийчлел, аьнна, телефон хьатехар цIагIа.

Цига лостам беш мел эша хIама аз хьайцар; гон, диг, хьастамаш, кхьйола хIамаш цIен-дас гулъяь, арадаьлар тхо. 12 доаллаш дIадаха, из бIарчча ди сайранга кхаччалца цига дIадихьар оаха.

Корагара кIадаш, кисе хIамаш, кхьйола ютгаш мел йола хIамаш йитта, аьшк теа дIанийсьяь, цIагIа мел йола моттиг йила, лостам баь Iооттайир.

ЦIен-дас еха, мух чухьекхаш лаьтта ниI тоайир, кораш чIоагIдир. Шин кIаьнкаца коа баьккар, эшаш

мел йоаца хIамаш, нувхаш йоагаеш, наIартIе цхьалхай-оаккхаш.

ЛаьгIо мара йоагаш йо-ацача пешкага хьежа, цун дIадикъа латта оала хьауха Iургаш мукъадаьха, из тоайир.

Йоккха юкъ ялалехь, «хах», аьнна, дIохаделар низткъа мара хьал ца йоагаш лаьтгача пешка йIовхал ца тоьаш лаьтта цIа. Ва ма чIоагIа гIадъяхар из миска йоккха саг!

Сай цIагIара дIабихьа, деррига цIа дIалоацаш бола боккха кIувс Iубиллар аз из южаш йолча моттиге; ко-гашта йIайхагIа, бIаргашта безамергIа хургья хьона, аьнна.

Тишъеннача цхьайолча пхьегIашта меттел, керда пхьегIаш оттайир. Боад отталца даькка, цIагIа, коа дика лостам бе аьттув баьлар тха. Вахача са цIен-дас, кхача кийчбеча моттигера, массехк тайпара дIайха даар дера йоккхача сага.

Цун телефона номер хьаййца, кIира цкъазза пIаьраска дийнахьа из йолча юаухаш, цIагIа лостам берг-болаш чIоагIо яь, чудаьккар тхо.

Дукха ха яр со йоккхача сагах хьегаш яха, хIанз корайир-кх сона из. Ма чIоагIа из гIулакх дезаденна чудаьккар тха бераш! Каст-каста юаухаргдий вай цунна новкьостал де, яхаш, сагота бар.

Ма чIоагIа раьза я со из де тхоай аьттув хинна!» - яхаш, из йоккха саг йийца яла ца могаш, яр са новкьост.

ВIалла хала а доацаш, ма боккха маьл баккха йиш йолаш да вай укх дунен тIа. Тахан вай хьа-даьр, кхоана Дала вайна бIаргадIаьтаргдолаш да-кх. Ма доккха ираз да-кх дог ийшачун дог хьаста аьттуви низи хилар!

Хеталу, ма хоза беркат доалл са къамах. Беркат деций, доккха беркат, иштта дегаш, сакхетам бола бусалба нах вайна юкъе хилар?!

Дала эша ма болба ада-машта гIо деш бола, къахетаме дегаш кхедеш бола нах. Эзараш болба Дала ишттачарех!

Дуккхача хIамай уйла яйта хургья, аьнна хет сона, шуга укх дувцаро. Уйла нийса е сакхетам бенначоа, уйла е хIамаш дукха-м да вайна гонахьа.

Доал деча дакъь тIарча викалий кхетаче, дакъа лоацаш ва ЖIайрахьа кхален кулгалхо

Коазой Мадина

ЖIайрахьа кхален администраце кулгалхо Ляьнанькъан Ахьмад дакъа лоацаш ва «ЗIамагIа йола Даьхе - Россен низ» яхача Ерригроссе хьалхарча доал деча дакъь тIарча кулгалхой кхетаче. Из хоам бир доал деча дакъь тIарча зарбан болх лелабераша.

Москве ВДНХ дIахьош йолча кхетаче дакъа лаца 7,5 эзар совгIа мехка тайп-тайпарча доал деча дакъь тIара кулгалхой бахар.

Из йоккха кхетаче дIахьош хилара бахьан да, доал деча дакъь тIара барт цаI хилийтар, моттигашка паччахьалкхен гIулакх чIоагIдар.

«Программа дIахьоргьа ВДНХ бархI дакъь тIа, кхаче кхетачен къамаьл а хургда цига, 65 герга истолаш, 19 лекци, проекташ йовзийтаргья, федеральни Iаьдала викалаш бовзар а хургда», - аьлар ЖIайрахьа кхален администраце.

Къаман библиотекекан лерхIам лакхлуш боагIа

Газданаькъан Ахьмад

Къаман библиотекекан кулгалхочо Газданаькъан Радимас библиотекеай кулгалхой гулбир, лоархIаме къамаьл дара, из дувзадена дар дIахойодача хана библиотекекан болх тоабара. Библиотекекан балхаца дувзадена керттера хаттараш а таронаш а йийцар, уж хаттараш кхоачашдара наькъаш а белгалдир.

«Кхетаче дIахьош, кулгалхочо белгалдир, таьрахьий оалача наькъ тIа беш бола болх дикка хувца безаш хилар, цунна чудоагIаш хила деза кердачмоттигий балхаш, уж да къаман проекташ чакхьяхар, коллаторски балхаш дIадахьар, электронни таронех пайда эцар, берашца, ондаргашца проектни балхаш леладар, зарбан болх лелабар, иштта кхьдараш», - яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГIалгIайчен къаман библиотекекан зарбан болх лелабераша.

Цу кхетаче дийца керттера дош дар, библиотекекан болхлошта юкъе а отделашка а шошой боагIаш бола болх къоастабар.

Газданаькъан Радимас белгалдир, хIара моттига болх, декхараш къоастадаь хила дезилга, беррига библиотекекан болх чу а лоацаш. Наха болча аьттонна хила беза хьабеш бола болх, аьнна, тIатехар

цо. Янданаькъан Джамалда цIерагIча къаман библиотекекан болх дика дегIабоагIаш латт, республикан бахаршошта лаьрхIа дола хьалаш хилийта гIерташ дIа а хьу.

Газданаькъан Радимас белгалдир, шоайла библиотека болхлоша айхха бувзам а лелабеш, библиотека хьалаш доагIача беса дIа-юха нийдеш, болх дIахьош хилча; дикка из тоабе карагIдаргда, аьнна.

Вай мехкахочун керда книжка

Малсаганаькъан Iайшета дагалоацамаш

Иарчакханаькъан Сали

ДIадаха 2023 шу чакхдоалаш, вай республике кхачьар Санкт-Петербургерча «Четыре» яхача издательствос кепатеха арадаьккха «ХIанзарча литературан бесаш» яха книжка. Кхо эзар арадаьнна книжка латт 26 йоазанхочо кхеллача прозахи поэзехи. Тайп-тайпарча къамех болча наха юкъе я Бернгардт Артёма, Богатырёв Александра, Веремеенко Светланай, Выборнов Юре, Громогласов Александра, Коньшина Евгений, Корнева Екатериной, Лазебная Людмила, Ларин Игоря, Попова Светланай, Тарасова Валентиной, Черникова Светланай, Шульгина Ириной байташ; Гелхвидзе Самсона, Голубева Екатериной, Гортинская Лидия, Дорошкевич Натальей, Маликов Виктор, Орлова Светланай, Парипская Софией, Рудковский Михаил, Самошкина Натальей, Щербини-

на Еленай проза.

Къабстта а дикахетар хул, цунна юкъедаха Малсаганаькъан Iайшета йоазув бIаргадайча. Шоана из дикагIа йовзийтар духьа, массехк дош аргда вай йоазанхочох лаьца. Iайшет ше тайпан Чакхенаькъан я. Из яь хиннай 1956 шера, вай къам Сибре дигача хана. Малсаганаькъан тайпан цIи цо лелаяра бахьан да, вайна массанена вовзаш волча гIалгIай драматурга Малсаганаькъан АртагIа Оарцхой нус из хилар. Оарцхой Ахьмада фусам-нана яр Iайшет. Карарча хана, Ахьмад ше воацаш ва, бакьда Нохч-ГIалгIай университетте дешаш хиннача кагийча наха а мехкарашта а дика дагавоагIа эрсий халкъа багабувцам хьехаш хинна университетте доцент, тIехьагIо профессор яха еза цIи лу цунна.

Дувчача книжканна юкъедахад Iайшета яздаь, вай а кхьидола а къамаш Сибре дигарах дола дагалоацамаш. Уж

дий дакъа дийкъа да» 1. «Казахстане Юбигар (1944 шера савкура бутт - 1957 шера наджгоанцхой бутт); 2. «Малсаганаькъан Оарцхой Ахьмада дагалоацамаш (1932 шера наджгоанцхой бетта 2-гIа ди - 1993 шера оагIой бетта 19-гIа ди); 3. Оарцхой йийий Малсаганаькъан Азай дагалоацамаш (1923 шера аьтинга бетта 9 -гIа ди - 2011 шера кIимарса бетта 5-гIа ди); 4. «Оарцхой йийий Малсаганаькъан-Озанаькъан Зарай дагалоацамаш (1928 шера лайчилла бетта 18-гIа ди - 2016 шера наджгоанцхой бетта 26-гIа ди)».

Очерка тIа дувцар да; артиллере училище яккха, паччаха эскаре лаьтга, Граждански тIема турпал хиннача Малсаганаькъан АртагIа Оарцхой дезал мехкара ара мишта баьха хиннаб.

ХIана тиллай книжках иштта цIи? Вай вахар тайп-тайпарча бесаех латташ да, хIара сага дукхагIа е кIезигагIа безаш бос хул, царех цьханне

дегагIоз яхь цунна, воккхо - сагото, кхоалагIчо - дог айду, биьлагIчо - уйлаш сомайоах, кхь а дукха дувца йиш яр царех. ХIаьта литература а, ший тайп-тайпара чулоацам болча йоазошца, вахара бесаш да. Цу тIара хьадоагIаш да, дувчача книжках иштта цIи тиллара бахьан. Аз лакхе ма аллара, хIара сага ше-ший бос ба. Малсаганаькъан Iайшета ший ба аьнна белгалбаьккхаб

баьде-це бос. Цунца дувзаду цо хьинар, дIадоладаь хIама чакхдаккха гIерттар, барт, гаргалол, вахарцара безам, дега хозал, диста боарам боаца сага денал.

Iайшет карарча хана хьехархочун болх беш я, Наьсаррерча политехнически колледже, яхаш Магасе я.

«ХIанзарча литературан бесаш» яха книжка оттадаьр - Алексия Сандрин.

12 КЪОНАХИЙ

Діадахача шерах диса цхьадола дагалоцамаш

Чопанаькъан Русланах лаьца

Гарчакханаькъан Сали

Хіара шерца дувзаденна хул вахаре нийслуш дола дикахетараш а халахетараш а. Поэта ма аллара, цкъаза шоага а гІоргіа а хул цунна юкьера денош, деррига вайна хетгача тайпара дика діанийслуц. Масала, діадахача шера дуккхача дикахетарашта юкье дар вайна вас еш дола хоамаш а. Эггара новкъагІдар да къонахий бовш хилар, къаманна эшаш бола нах вайцара діакъастар. Цу тайпара массехк моттиг хилар гІалгІай къаман вахаре діадахача 2023-ча шера. ЦІихеза кинорежиссёр Маменаькъан Сулумбик, паччахьалкхен докхий гІулакхаш леладаь Боканаькъан Хьажбикар, поэт Пхьилекъонгий Амир воацаш дисар вай. Цул совгіа, дукха кагий нах байра, шоашта юкье шиь Россе Турпал а волаш, СВО дакъа лоацача. Цхьабхха къаманна чоагІа накъаваьнна саг воацаш дисар вай къам соахка. Лайчилла бетта, могаш воацаш цхьа ха яккхачул тІехьагІа, кхелхар гІорваьнна спортсмен, боксах вола тренер Чопанаькъан Руслан. Тахан ухк йоазон мугІараш цунна хетаде безам ба са.

Бокс массаза хиннай гІалгІай кагийча наьха теркам тІаозаш, дукхагІа дезаца спорта тайпаех цаІ. Вай къаман хиннаб гІорбаьнна боксёраш. Масала, сона ховчох, Казахстана чемпионаш хинна ши гІалгІа вар, царех цаІ Овшанаькъан Борис вар, шоллагІвар - Дидиганаькъан Жабраил. Вай Сибирера цІадаькхачул тІехьагІа а хиннаб вай къаман дика боксёраш, геттара докхийча толамашца белгалбаьннабеце а. Царех вар Шолжа-ГІалий тІа а, Сурхо тІа а тренер хинна КІацанаькъан Йоакъап, Наьсарерча берашта хьехаш хинна Малсаганаькъан Адам, кхыбараш. Уж нах къона тІехьа кхее ховш, шоай а наьха а га даккха дезаца, духьальотта могаш бар. Укхаза дагаух сона цкъа сайна біаргадайна хІама. Наьсарен цІерамашина станцена духьала яр «Дулх-хьалтІам» яхаш кафе. Цига кечдеча къаман даарах кхета дагахьа дукха нах ухар, дукхагІа даькъе кагий нах. Лайчила бетта цІай дездеш, ишколе цхьан дешаш волча массехк кІаьнка лаьрхІар цига ваха, дулх-хьалтІам дуаш, цхьана салала. Дика даар хьагІадайтта, чам бенна тхо дагІаца хана, чуйккхар кафе болх беш йола кхалсаг:

-Вададай, нах боабир

Чопанаькъан Абдалгире Руслан

Котанаькъан Ахмад

шоана! - аьнна, цІогІа тухар цо.

Чехка хьалгІайтта, діааралилхар тхо. Шинна оагІорахьара хьалтІаваолаш, лакха лагІаш долаш яр из кафе. Аьрда оагІорахьа, лагІашта ши-кхо метр гаьна, нийсваь Ювиллача санна уллар кхо зламсаг. Берригаш аркъала бадар. Јодаха ций дацар цхьаннахьа. Лоа дилла ха яр из. Багара дІаухаш йолча Іанарах ховра уж дийна болга.

-Мала вар царна дов даьр? - аьнна, хьаттар хьагулбеннача наха.

-Из діа вода зламсаг вар-кх, - аьлар кафе латгача кхалсага, дукха гаьнаваланза волча сага тІехьа пІелг а хьекха.

Јохьежача, тхона букъ мара бовнзар цу сага, бакъда из а кхоачам болаш хилар, царна ийиттар малав ха. Районе дика вовзаш вола боксёр вар из... ЦІи яккха лац сона, хьан хов къаьнара дов хьалхьоаде ловраш нийслоу а. Вешта, из ше-м воацаш ва мотташ ва солай тІа баьда кагий нах, дукха ха ялале, хьакхийтар, хІаьта тхо оахош доладаьча шун тІа дикка ха йоаккхаш Іийра, цул тІехьагІа. Иштта нах ба боксёраш, бакъда шоай гІулакха цар пайда дукха эцац боксах, дукхагІа даькъе хьехамчаш санна бовз вайна уж. ХІаьта а, хиланза ца даьлча, шоаш е нах лорабе безаца кхоач цар вахарера цхьайола моттигаш.

Чопанаькъан Руслан сона вайзар ХІирий-ГІалгІай тІом хинначул тІехьагІа. Со цу хана «Наьсарен оаз» яхача газета редакце къахьегаш вар. Наьсарерча № 4 йолча юкьерча ишкола спортини зале, бокса йола ринг оттаеш латт, аьнна, хезар сона. Спортах йоазош дер се хиларах тарра, цига вахар со, из бакъ-

дий хьажа. Цу хана са дег чу хиннар цхьа хаттар дар: «Физкультура мичахьа е еза цу ишколе дешаш долча бераша, нагахьа санна цига боксах йола секци хьаелле?» Ишколе хьалкхьача, спортзала юккъе оттаеш, вІашагІойоллаш лагІаш ринг яр, цига вар боксах йола ишкол хьае гІерташ вола Чопанаькъан Руслан, цун новкъост Местой Макшарип, кхыбола кагий нах.

Укхаза массехк дош ала лов цун вахара наькъах. Абдалгире Руслан ваь хиннав 1947 шера бекарга бетта 4-ча дийнахьа Казахстана Павлодар яхача шахьаре. 1969 шера Кавказе цІаваога, Гадаборшакъонгий -Јурта совц цар дезал. Цига волалу цІенхаштта бокса тренера болх бе. Цунна шозза еннайар «Россе гІорваьнна хьехамча» яха еза цІи.

Дахар-денар хьаттачул тІехьагІа, сайна дагадоаллаш дола хаттар делар аз Русланага. ЦІенхашта ийирзар тренера юхь:

-Дийнахьа урокаш хургьа укхаза, шоай хила езаца тайпара, сарахьа боксах йола секци хургьа, - аьлар цо. Вешта аьлча, аз кхетадаьчох, дешара программа Јоаяра новкъарле ергІолаш гІулакх дацар цар діадоладаьр. Тха веший кІаьнк вар цу хана кхувш воагІаш. Цо дехар а даь, Шолжа-ГІалий тІара боксёра кулгахьаохкоргаш ийцаяр аз, 90-гІа шераш долалуш. Уж отар чу Јокхайса ядаш яйра сона цхьан юкьа, амма Руслана секци хьайийллача, накъаьлар уж кІаьнка, цига діа а язвенна, массехк шера, гІбоаллаш тІормиг болаш, из цига иха дагадоагІа сона. Ринг дукха мах болаш хІама я, из эца хьехамчий шоай низ кхоачаргбацар, нагахьа

санна бизнес лелаеча Келиганаькъан Мусас гІо даьдеца-ре. Бераш шоаш а цар тренераш а чоагІа гІадбигабар цу гІулакхо, цудухьа вежарашта дег тІара баркал оолаш а бар уж. Бокса ишкол болх бе дІаюлаелча а, массехкаца цига ваха хилар со, цар мишта къахьег хьажа а цхьацца йоазош де а. Руслан дукха тІера хилацар ший толамех дувца а, къона боксёраш хестабе а, хІаьта а халла цунгара цхьацца хоамаш дІаезде вІаштІехьадоалар. Дукха ганзар боксёраш толамаш даха а. 1994 шера маьтсела бетта 20-ча дийнахьа арадаьннача «Наьсарен оаз» (№ 18) яхача газета тІа аз баьбар дукха боккха боаца «Бокс» яха хоам. Цу тІа аьннадар: «Вай республике карарча хана бокса дика ишкол хьаьый. Цунна тешал деш да Россе кагирхошта юкье хьалхале яккхара яхьашка кІаьнкаша даьха толамаш а. Яхьий лакхарча лагІа тІа хьалтІаваьлар ГетагІажанаькъан Руслан. Цунца цхьан клубе ухача Йовлой Жабраила шоллагІа моттиг яккхар.

Шаккха боксёр юкьеви хьав Россе вІашагІтехача команданна».

Бокса ишкол хьайийллача денз, цун гІулакхаш зувш, тренерца бувзам лоаттабеш, йоккхача яхьашка ухаш вар со. Къаьстта ийцлац сона 1996 шера наджгоанцхой бетта 5-ча дийнахьа лакхе хьоахадьаца газета 1-ча номер тІа араяьнна репортаж. «Ринго гІалаташта гешт дац» яхаш корта а болаш, яр из. Цунна юкьера цхьа дакъа доаладергда аз гІалгІай меттала, репортаж ше эрсий меттала язъьяле а: «ХІанз со ва Насарерча №4 йолча юкьерча ишкола спортини зале, ухк тІехьарча

хана боксах болча говзанчий бокъонца йола пхьоалле хинна дІаэттай ер. Тахан укхаза дІаюлалуш я республикан къаьсттача спортсмений а командай а шоллагІа чемпионат. Керда шу тІакхоача деношка, укхаза баькка хиннаб ГІор-Дадий Лаьлиги. Из а цаховш нийсденна хІама дац. Цхьа-ши ди мара мича дисад Керда 1996 шу тІакхача.

Чемпионат хьайийлла дукха ха ялале, хьахоз гонга екар. Яхьаш хьаеллаш ба 34 кг дозал дола спортсменаш Йовлой Іаьлеи Дзврананькъан Амири. Уж латача юкьа, аз къамаьл ду республикан бокса федераце президенттаца. Ала деза, къаьстта цу сага хьинар бахьан долаш, из спорт вайцига дегІаухаш а кагирхошта езаенна а я, аьнна. ХІирий-ГІалгІай тІом хилале Чопанаькъанчо 12 шера болх баьб Пригородни кхале. Цо кхеваш профессионалшта юкьера мехка чемпион; Россе кубок яккхача боксёр, кхыбараш. Нагахьа санна ухк чемпионатах дувце, Руслана яхачох, ер лаьрхІа я ма хулла дукхагІбола спортсменаш юкьеозара, бокс наха юкье шерагІа йоаржаяра. Иштта да а да-кх из, дукха кагирхой юкьеоза вІаштІехьадаьннад тренера. 200 гаргга зІамига саг ва чемпионата юкье дакъа лоацаш, цар тайп-тайпара ханаш а дозалаш а да...»

Јувцача чемпионата финалага кхьаьчабар 20 пара боксёраш. Гулбеннарий теркам тІаозаш бар кагий нах: Тоачанаькъан Б. (48 кг), Гаьгенаькъан А. (50 кг), Оздой Б. (56 кг), Патанаькъан И. (60 кг). Къаьстта а чоагІа яхь яьржаря Халмарзанаькъан М., Арсамакханаькъан А. юкье. Залмихьярьовлаш, цІогІа детташ, ше-ший боксёр хьаллаца гІерташ яр. Цу къовсама юкье котваьлар Халмарзанаькъан Мухьмад. «КІант ва!» - хьахозар эгІара, магІара, массанахьара. Иштта ира бар Дзврананькъан Мухьмадаи Къоастой Іалиханаи юкье хинна къовсам а. Шаккха латарца гІорваьнна вар уж цу ханале. Шаккха цхьан тренера, цхьан клубе кхевеш вар. Хьалхарвар Россе чемпионате призёр хиннавар, шоллагІвар Россе къулбехье шозза котваьннавар. ХІара минутах, секундах пайда эца гІийрта, ха зехьа діа ца йохийташ лийта Мухьмад котваьлар укхаза а. Кхы а дукха дика боксёраш гучабаьхар цу яхьо, царна юкье вар Кхоартой У., Саганаькъан Ю., Йовлой Г., Буражанаькъан М., Тутайнаькъан А., кхыбараш. Командни яхьашка наьсархой котбоалаш чакхдаьлар уж къовсамаш.

Лакхе аз дийчацо дика

хьагойт, мишта деглауаш хьайоаглар Чопанакъан Руслана доал деш хинна бокса ишкол. Къаьстта из дика гуш хул вай мехка а дерригача дуненна а вовзаш волча Чакхенакъан Руслана Рахыма вахара никъ зийча. Вайна массанена ховш ма хиллара, Рахыма соакха 40 шу дизар. Боксацарча хьоашало докхача дикашка кхийлав из. Тахан из ва дунен халкъашта юкьерча спорта мастер, кигирхошта юкье боксах вола Европа толамхо, «Олимпийски сатувсам» яхача Росселан чемпионате шозза котваннар, Росселан 2004, 2005, 2006 шерий чемпионатий призёр, Сараеве а Дублине а хиннача боксах йолча дунен халкъашта юкьерча къовсамий толамхо, дунен тёмхошта юкьера чемпион, дунен Кубок яккхара боксах йолча яхый 2006 шера финалист, 2007 шерара Росселан чемпион, цу шера Чикаго (США) хиннача дунен чемпионате дото даьккхар. Хьаьта геттара лакхаленга кхьачар из 2008 шера Пекине хиннача Олимпийски ловзарашка. Цигара, олимпийски чемпион волаш, цлавера Рахым. Уж деррига толамаш цо доахаш, цунна уллув вар дикагвола хьехамча, новкъост Чопанакъан Руслан. Цар шинне юкьара толам бар из.

Со дукхагъа йолча хана гъаш лел, Магасе со латташ вайча, моллагъа гулакха ше воде а, машин соцаийя, мича вода хьатте, со длавиге мара длаводацар Руслан. Юхь тлара велавалар дукха деце а, хьаьта а дег чура нах дукха безаш саг хетар сона цох. Велавала дукха бахъанаш-м дар цун, хьаьта а этта ха къаманна хала йолча заман чухъа велавалар товш дацар магъа а кхал а сагага. Бахача фусамех бежа лелаш бар эзараш бола хьирашкаьбара а нохчашкаьбара а галгъай, царех цаг из ше а вар. Цудухъа сакъердам клезига болаш эттар цухъа юкь.

Иштта моттиг нийсьелча а, Руслана ховра фу де деза. Кулгаш влашкадаькха ца вагъаш, хларане ше-ший моттиге къаьхьеге деза аьнна хетар цунна, тлаккха мара тоалургдац гоалдаьнна латта къаман хьал. Цо ше а хьегар хьинар, низ ца кхобеш къа.

Машинаца долхача хана, спортах дувца дукха тлара хилацар из. Хетаргахъа, цунна хетгача тайпара хьалаш хьакхелладацар вайцига бокс деглайоалаяра. Ринг ю а оттая, ер бокса ишкол я аьлча доалаш мичад. Дукха хьама ма эший цу лостамагъа бола болх лакхача боарам тла длаоттабе. Уж хьамаш цунна ца тоьаш санна хеталора сона, спортах, боксах цунца дувца велча. Цъбан хьаман раьза воацача тайпара юхь йора цо, из къамаьл кхы хотта ца долиятш. Фу дувцар оаха дукхагъа? Цкъа иштта долхаш, лелача лазарах, ций коачдеча даарех дийцар Руслана, шедолчун ций яккхар цо, цъханнегара дла мел ийккхачун.

-Саьмарсаькха а коачду ций, - аьлар аз.

-Из а бакъда, - велавелар Руслан.

Эггара тлехъара тха влашагъкетар хилар дладаха шу долалуш. Пенсионни фонда наларга латтар со, автобусага хьежаш. Гуйрийна дар из, цу хана (сел жерахъа) из цлагъара араваларах а тамаш йир аз.

-Со Наьсаре вода хьона, - аьлар цо, чура хьа а кхайка.

-Со а ва-кх цига водаш, - аьлар аз. Дладоладелча, Руслана аьлар:

-Хьона новкъа деце, Центраммазе цухъа саг волча длачу а этта, длагъоргдар вай.

-Паргъата хила хьо, со сиха вац, - аьлар аз. Белгала дагадагъац из малагъа урам бар. Аьрдехъа длаелстача, цухъа глат долаш, наькъаца кораш долаш ца дар из цу урама аьтта оагъорахъа, етгача кирпичках даь. Машин соца а яь, кора

длагъавха, хьама техар цо.

Бакъда дукха хьежаш латтанзар. Сиха юхавера. Ше сабар хьана данзар хьааланзар цо, аз а хаттанзар цунга из. «Фабрика» оалача базара юхе къаьстар тхо. Цул тлехъарга, Руслан сона кхы вовизар.

Цухъа дехар кхоачашде маганзар сона цун. Каст-каста «Для гурманов» оалача тика чу влашагдетталора тхо. Цухъа а шозза а хьаттар цо сога:

-Президента со тлавахийта влаштлехъадаргдарий хьа?

Шоззе а аз аьлар, из са кара дац, бакъда президентага хьа ала безам мел бола хьама длаюкье а дихъа, газета лаьрхьа статья-м язъергъа аз, хьа безам бале.

-А, из пайдана дац, - аьлар спортсмена. - Юхьдухъала къамаьл де деза са.

-Нах тлаэцаш денош хурма дий цун, дла а язвале, длагъоргва-кх.

Юха а са дош длагъацанзар Руслана. Са кара из хиннадаларе, цун дехар, шеко а йоацаш, аз кхоачашдергдар.

Длабахача лайчилла бетта, вала дагадацаш, хезар сона; Чопанакъан Руслан кхелхав, аьнна. Халахийтарий-м дувца дезац. Журналиста Султиганакъан Йоакъапа, цох кодам бувдаш, яздаьча дешашца чакхдаккха лов сона ер йоазув: «... Хала да дега, тахан из вайна юкье воацаш хилар кхетадеш, язде. Хьалхарча влашагъкетаре оаха дийцар, спортсмений дегаш ураувтаргдолаш, кхы дикагъа шоай гулакх леладе цар безам хурглолаш, мишта яздица бакъаьба да. Цо кхебаьча спортсменашта юкье ба берригача мехка вай къам дладовзийта бола спортсменаш: Чакхенакъан Рахым, дерригача дунен чемпион Котанакъан Ахьмад, СССР хьалхара чемпион Джаненакъан Гумар, иштта кхыбараш. Уж берригаш вай Галгъайчен ций длайовзийташ, вай массане дегаш глздоахаш йола коталонаш йоахаш лаьт-таб...»

Суртанчий паччахьалкхен музее, длахьош бар хоза гойтам

Газданаькъан Ахьмад

Паччахьалкхен исбахьален искусствай музее, «Къаьнара Галгъайче» яха гойтам бар длахьош. Цига ваха безам болчун таро хилар тамашийна вахаре лелаяь кулгаговзал, исбахьален, археологе оагъонаш го.

«Къаьнара Галгъайче» яха тха гойтам, музее тамашийна оагъонаш гойташ ба. Цига хьажа венача сага довз къаьнара галгъай ладаташ, хьалхале лелаш болча суртанчий тамаш яйташ дола, къаьнарча вай даьй вахар гойташ дола балхаш, цар даькхача сурташка голла го йиш я уж.

Гойтаме керттара терко тлаозаш да, Галгъайчен дозон тла археологе тохкамаш деча хана корадаь кердадараш», - яхаш дийцар «Сер-

дало» газетага Паччахьалкхен исбахьален искусствай музее кулгалхочо Тлумхой Любас.

Длаяхача ханашка вай даьша леладаь къаьнара культуран ладаташ гойтар цига. Укхазга го йиш яр хлара денна цлагъа эшаш хинна оатхалаш, хозаленаш, бляьшерашка цар лелаяь хьамаш, герзаш. Къаьстта терко тлаозаш яр, къаман куц гойташ йола искусство. Масала, галгъай кувсаш-истингаш даьдар чоалхане гаьхар долаш, къаьгача, сийрдача сурташца.

«Къаьнара Галгъайче» яхача гойтаме наха гойтар гаьнарча ханашка баьхача вай даьй хинна вахар, цар кулгаговзал. Уж галгъай исторе эггара чоагъагъа лораде деза хьамаш да; длахо говзанчашта, искусство езарашта наькьадаргдолаш а да.

Овлангара хийцай музее залаш

Султиганакъан Йоакъап

Галгъайче, дикка тоаеш, эргаяьхай суртанчий искусствай музее залаш, тхов тилаб, сердал кердача хьисапе яьй, кхыдола балхаш даьд, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка министрий кабинетете.

«Культура» яха къаман проект кхоачашгеш хиларца, дувзаденна дар из. Федеральни оагъораьбара, цу гулакха лаьрхьа, 22 миллион сом делар. Кердаьхар залаш, гойташ дола хьамаш хьанз дикагъа хьале да», - йоах хоамо.

Музей чуйолча глшлон 70 шу даьннад, из тоаяра тлехъара балхаш укхазга даьдар 14 шу хьалха. Ха да мел йода, тховнах ладар чуаха

даьлар, тока аьшкасаьргаш тишделар. Дикка глшло тоаярга укхазга хьежа дукха ха яр. Цухъацар «хъанийсде дезаш хилар» оахош, - яхаш, дувц музее болхлоша.

Хьанз музее 3 эзар совгъа тайп-тайпара хьамаш я, уж я этнографца, графикаца, нумизматикаца, живописца, скульптураца, кулгаговзалца деча балхашца ювзаенна хьамаш. Белгалду, Галгъайчен культуран вахара «чарх» кхесташ я, юхасаца дага а яц.

Длахо длайодача хано йовзийтаргъа кердача гойтамай оагъонаш, искусство езараш керда начал дола нах бовза а, экспонатга го а кийча ба; хьаьта музее болхлош а шоай тамашийнача хозала кеп гойташ бола болх наха юкье боаржабе лаьрхьа ба.

Чакхенакъан Рахыма цун новкъостий

14 ДИКАЧА НАХАХ

Хержача наькъа тешаме

Хьехархоцох Тоалданаькъан Радимханах

Гарчакханаькъан Сали

Наьсаре а цунна гонахьа ядача юрташка а дика йовзаш я аьнна хет сона, тахан сай ювца безам бола саг, къаьстта а из дика йовз хьехархошта, Магасерча а Наьсарерча а ишкол-лашка бераш деша даьгIаца даьштта-ноаношта. Сона из яйза, хетаргахьа аьлча, 30 шу гаргга ха хургья. 90-гIа шераш юкьекхаьчача хана, «Наьсарен оаз» яхача газета редакце балха вар со. АргIанара дешара шу чакхдоалаш, Наьсарерча №1 йолча юкьерча ишколера тIехьхара гургал мишта чакхбоал хьажа а цигара язде а вахийтар со хьакимаша. Цу хана сона эггара хьалха яйра, яйзар Уматгире Радимхан.

Цу ишкола кулгалхо йолаш, вIашагIкхетаре къамаьл деш хилар из цу дийнахьа. Дика хийтар иштга кьона ГIалгIай кхалсаг из санна йолча къаьнарча, Наьсаре дикагIа лоархIаш хиннача ишкола керте отгаяр. Хьалха цун директораш хиннабар, сона дагадоагIаш, дуккхача шерашка хьехархоцун болх баь, дикка ха яьнна кьонахий: Сакхаланаькъан Башир, Баркинхой Жабраил, Малсаганаькъан Ювсап, Бераханаькъан Жабраил, Ховтанаькъан Заьлмаха, кхьбараш. ХIаьга тIехьхара гургал болаш къамаьл даьча наха юкье бар дай-ноаной, ишкола гIо деш вола Наьсарерча маькх еча завода кулгалхо Моашхой Мухьмад, дийша баьнна кагий нах, меккарий. Массар а, раьза болаш, дийцар шоай дезалхой дешаш болча ишколах а цунна доал деча Уматгире Радимханах а. Ювцаш йола ишкол цу хана ший тхов-кIийле йолаш яцар. Дикка ха яр, тоае еза аьнна из дIа а кьайла, дешархой шахьар тIарча №4 йолча ишколе хьалчубига. Вешта аьлча, цун чухьа дешаш дар шин ишколера бераш. Готта яр, къаьнара ишкол тоаеш яцар, юххера из дIаелар керда хьаяьча республикан МВД доалахьа, тIехьагIа цу

министерствос цу юххе кердаяр хьальгергIолаш. КIезигагIа дале а, 10 шу-м даьккхар цар наьха ишколе дешаш. Цу юкьа 3-4 директор хувцавелар хьалье дукха говча дешара моттиге. Хала дар, хIаьга а Радимхан а кхьбола директораш а шоай декхараш дика кхоачашдеш, берий дешар кIалца дита гIерташ, чакхбаьлар. Ха дIа мел йода, дукхагIа бIаргаго а йовза а иийзай са хьехархо. Мичахьа яле а, нахаца бувца мотт болаш, къаман эздел шийх доалаш, наьна мотт дег чура дукха безаш саг я из.

Тоалданаькъан Радимхан яь хиннай 1963 шера тушола бетта 10-ча дийнахьа Наьсарен кхален Экажкьонгий-Юрта болхлой дезале. Цун нана Сурхо тIа ваьхача Даканаькъан Аслана Дебихан хиннай, хIаьга да – Экажкьонгий-Юрта ваьхача Уматхана Уматгири. Дикка боккха дезал хиннаб царбар: кхо воли ийь йоIи. Тахан царех цьха воша къаьстав, вож ялх долаш да. Радимхан дезале эггара йоккхагIа хиннай. Ховш ма хиллара, дукхагIа дола бераш, зIамига долча хана, боккхийча нахах дIахьерчаш хул, царгара Юмабу къаман хьакьал дола мотт, эздел, нах лархIар, сабар, иман. Цу тайпара саг яр Радимхана вахаре а, из яр дукхагIа даькье из кхувш ена цун даь-нана Кьостой Залимат. Цунгара дукха хоза оамалаш хьаййцай ийIига, цар дуккхача моттигашка гIо а даьд цунна, тайп-тайпара чоалхане денош тIаьтгача накьайолаш.

1969 шера из деша йода юртарча №2 йолча юкьерча ишкола 1-ча классе. Сона дагадоагIацох, цига директор волаш йIаьххача хана болх бир Кхоартой Мусе Мухьмада. Наьсаре меттел, республике а сий долаш ишкол яр из, хIана аьлча зIамига кхоачамбоацар а ловш вацар цун директор; йIовхалца, хица, цIеналца, дешарца дувзадenna хиларах. Цьхан дийнахьа цу ишколе нийсвелар со, газета балхаца дувзадenna. Коа лавтга оахкаш йоал

лача трактора гонахьа кхесташ, тракториста хьехамаш телаш вар Мусе Мухьмад. Хица дувзадenna дар мотташ ва со из иштта аравалар. Цун сатувргдацар из болх ше тIаваоцаш хьабайта, чуваха Iоха. Иштта вар из дешарца дувзадenna дешашца. Ший ишколе дикагIа бола хьехархой вIашагIтоха гIертар из. Масала, сона дагадоагIа Долакха-Юрта-ра Далганаькъан Мухьмад цо ший ишколе хьийха, из гIалгIай мотт ховш, из дика дIахьеха низ кхоачаш, чIоагIа сабаре, берашца бувца мотт корабоагIаш саг вар. Цох тарра кхы а дукха хьехархой гулбаьбар цо шийна гонахьа. Ювцаш йола ишкол Радимхана чакхъяьккхар 1979 шера. Дика дешарал совгIа, юкьарча балха тIа а ше хьинар долаш, из бе ховш саг йолга хьагойтар цо, тайп-тайпарча классашка ягIача хана. Масала, из яр дешархой пенгазета редактор. Из болх сона дика бовз, хIана аьлча ишколе дешаш волаш а, цул тIехьагIа балха волаш а, кIезигагIа дале 25 шера леладаьд аз пенгазет. ТIехьарчун цIи яр «Зирак». Берашга дезалургдолча тайпара, из арахеца дукха къахьега деза. Цкъа-дале, цо хьахьокха деза берий ишколера вахар а дешар а; шозлагIа-дале, царна сакьера-даме хургдола хIамаш юкьекхача дезаш хул; кхозлагIа-дале, кхоллама болх берий толамаш гойта дезаш нийслу. Газет арадаьлча, цунна гонахьа гуллуш хиннаб бе-бе ханаш йола дешархой, кердадар фуд хьажа а пайда эца йиш йолаш хIама дале, дикадар хьаэца а дагахьа. Къаьстта цу лостамагIа болх бе гIертар Радимхан. Цунца цьхана ишкол-лерча исбахьален самодейельности а литературах, исторех йолча олимпиадашка а дакъа лоацар цо, духьал дакъа лавца ца Iеш, толамаш а доахар.

Ишколе дийша яьлча, ше Юмадаьр дIахо а дегIакхувла, цун гIонца ший вахара кертера никь харжа лоархI цо. ДукхагIа цун безам тIабодаш хиннар эрсий мотт, литература;

гIалгIай мотт, литература дар. Уж шаккхе вIаший тарде йиш йола факультет хорж цо. Радимхан деша йода Л. Н. Толстой цIерагIа Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета филологически факультета къаман отделе. Из дешар дийшача наха юкье бар республике дика бовзаш бола йоазанхой а хьехархой а. Масала, шоай хана из яккха бар гIорбаьнна хьехархой: Меданаькъан Йоакъап, Коазой Ийса; журналисташ: Шадеанаькъан Султан, Угурчанаькъан Аз-мат-Гири; йоазанхой: Хамхой Ваха, Кхоартой Мурад, берригаш бийца варгвац. Уматгире Радимхана а безам бар, ший хиннача хьехархоох тара хила. Къаьстта а цун дег чу йисаяр гIалгIай мотти литературеи хьийхача Экажанаькъан Ювсапа Лидай, истори хьийхача Марзенаькъан Бахьаудина Фатимай урокаш. Цул совгIа, зIамига йолча хана денз, цу балхаца безам болаш, из кьобала беш яр ийIиг. ХIаьга итт класс яккхача, цьхаккха шеко йисаяцар цун дег чу, ше алхха хьехархо хила ловш йолга белгала ховш дар цунна, дукхагIа цо озабезам беш хиннараш дар наьна меттацеи литературеи дувзадenna Илманш.

Цьхабола нах раьза хилац шоай берага кIоаргга наьна мотт Юмабайта, цу лостамагIа болх харжийта. Нагахьа санна цар бокьонца кхетадоре, мел хоза ба наьна мотт, мел йоккха ганзаш хьаелл цо из бовзача сага хьалхашка, дай-ноаной уйла дикка хувцалургьяр аьнна хет сона. Наьна меттал хозагIа цьхаккха мотт хила йиш яц. Йиш я яхар - из харцIув. Из дика кхетадаьдар кьонача хьехархоцо, ше деша эттача шера болх бе дIайолалуш. Къахьега из йолаелар ше деша яьгIаца ишколе. Эггара хьалха зIамагIа йолча классашка болх бе йолалу из; дIахо Наьсарерча №1 йолча ишколе наьна мотти литературеи, эрсий мотти литературеи хьехаш хул; цига цо бу болх зийча, дешарах-кхетама балхах йола директора заместителя гIулакх тIадулл цунна; кхы а 4 шу даьлча (1994), кьонача хьехархоцох ишколан директор хул. Атта ханаш яцар цунга а цун новкьосташка хьехархошка а кхьаьчараш, хIана аьлча тикашка хьаэца хIама яцар, цьхадола кхачан а промышлени а товараш талонех мара эца таро яцар, ханнахьа хьалуш алапи дацар, цунга хьежаш массехк бутт баккха безаш хулар. Цу тIа кхы йоккхагIа йола хало тIакхет - гIалгIаштеи хIираштеи юкье хинна тIом. Эзараш нах бар фусамаш, болх боацаш лелаш. Вахара хала хьалаш го а довза а дийзар. ХIаьга а латкъа ца латкъаш, халонаш ловш хьабаькхар хьехархой. Оалаш ма хиллара, халонаш а цкъа кхоача ца душ хилац. Шоай болх безаш хиларо, хержача наькъа тешаме хиларо дикка гIо-новкьостал дир царна. Эггара халагIа дар къахьегама хьалхара шераш. ХIанз а

дикка эттаяьнницацар хьехархоцун оамал, хIара денна дешархошца балха тIа тоалуш, шарлуш йоагIар из, дешархошца цьхана из ше а вахарга кийчлуш йоагIар. Белгалъювлаш йоагIар хозагIа йола оамалаш, хьехархоцун хиланза яргIоацараш: деша чIоагIал, кIаьда хила хар, сатохар, тешам а безам а дег чу кхебар. Царна нийса хила безар вахарцара, дIахьехаш долча Илманцара, берашцара безам. Цу хьакьехьа шийна дукха везача йоазанхой Л. Н. Толстойс аьнна дешаш а дар, цунна даим гIо деш. Ше хьехача Илманцара а берашцара а безам цьхатарра бахаш хила беза хьехархоцун дег чу.

«Хьийха ца Iеш, се Юмалуш яр со, хьехархоцун балхо цу тайпара таро лу сагIа. Кхетаде хала дац, хIама Юма ца деш, дукха йоккха йоаца юкь йоаккхе, хьо тIехьавусаргва, дукха хIама ца довзаш. Таханарча сагагара дешаро дIадехараш, къаьстта хьехархоцунгара, дукха да - даиман кердача, хоамаш деча технологеех пайда эцар. Хьехар - из хала къахьегам ба. Луш йола урок хьона хетгача тайпара хьахургья, нагахьа санна цун кеп а чулоацам а дешархошта сакьера-даме хургIолча тайпара хержа хуле. ХIара урок кийчеш, берий теркам тIаозаргбар лаха а, из царна дика дIахьалхадахьа а ховш хила веза хьехархо», - яхаш дувц Уматгире Радимхана.

Дешархошца леладеца бувзамаша, аз айса 26 шера болх баьб ишколе, даим а заманца гIа баха кийчу, цу гIулакха дукха къахьега деза, мекъалца цьхаккха тайпара барт ца беш. Дийнахьа кхь-ийь пачка тетрадаш таха, царна боагIаш бола мах бе безаш хул, урок яларал совгIа. Из хала гIулакх да, деррига бераш хилац цьхатарра хоза. нийса яздеш, цьхьайолча хана, цар фу яздаьд ца ховш, уйла еш вагIа везаш хул. Духьал ший Илма дайзача а кхоачам бац, хIана аьлча массе оагIорахьара дегIавена хила веза хьехархо. Дешархоша дала тарлу динца, вахарца, культураца, кхыча Илманшца дувзадenna хаттараш.

Царна жоп дала кийча вола хьехархо, деррига ховш вола хьехархо - из ва берий бIаргашка сий дар. Ший Илма-м цунна довза деза, зIамигадар а доккхадар а чулоацаш. Из шедола хIама, Радимхана яхачох, дог дика долаш, йIовхалца, безамца мара де йиш яц; цунах пайда баларга сатувсаш волча сага. ГIалгIай метто, зIамига долча хана денз, вай цIагIа а ара а був-

Г.Магас

Гимназия "Марем" 2014 г.

цача, къаьстга гю ду берашта шоашта ховр ма хулла шерагIа довзийта, урока тIа массавар юкьеозаш дола хоза хьал кхолла. Ишколе йоаккхача хана, салоIагача заман чухьа, цар дIа-юха деча къамаьло а наьна мотт шаьрбе новкъостал ду. ХIаьта йоазанхой кхолламаш, багахьв-цам, цу метта йоазув довзаш, берашка кхоачар-м мах баь варгво-ацаш да. Цу моттигаша Юмаду царна даьй эздий гIулакхаш, хозагIа йола оамалаш, лоархIаме а накъадаргдола а гIулакхаш кхоллла. Цу накъех пайда эцаш, ший дешархой Даьхе езаш, иман долаш, ГIалгIайченна мутIахьа болаш кхебаьб, хIанз а кхебу хьехархочо. Литератур-ан урокаш тIа, духхьал йоа-зош Юмадаь ца Iеш, баха Юмабу цо кагирхой, нахаца гIулакх ле-ладе, шоай гIулакхашта мах бе Юмабу. Амма дега йIовхал, бакъахьара оамалаш духхьал книжка тIара Юмаяь Iац из, уж хIамаш ше гойгача масалашца хьалхадоях цо кхоана хургбол-ча мехка ГIончашта – дуккхача балхаш тIа латта безача кагий-ча нахаи мехкараштеи. Хьалхар-ча урока тIа денз, кхетадаьдар цо, елаялар, цIимхара а цIогIа хьокхаш а хиларал, дикагIа лар юташ долга. Цудухьа берашта езаш, уж шийна хьатIаозаш яр цун оамал, цунга гIолла цо хь-хача Илманцара безам а совбо-алаш нийслора. Воча хьехархо-чо ший Илма а гоамдолийт, ди-качо – дезадолийт. Радимхана-м ший Илманца дезадолийтар бе-рашта шоай къам, цун куль-тура, истори, хьамсарча наьна мотт. Из мотт Юмабе хIана беза дакхетадора цо бераш, хIана аьлча, мотт боацаш, къам а хила йиш яц.

2001 шера Гуцаранакъан Са-варбика Михаила Магасе хьалъю ший наьна цIи тилла йола «Марем» яха, цьацца хьакъа-ла говзал йолча берашта лаьрхIа гимнази. Уматгире Радимхан цига ГIалгIай мотти литерату-реи хьеха йода. Йоккха поалхам

йола хьехархой бар гимназе ди-ректор Пхьилекъонгий Абука-ра Алисаи завуч хинна Булгуча-накъан Хаматхана Башири. Уж ханаш дагалувцаш, Тоалданаь-къан Радимхана йоах: «Цу ше-рашка сона уллув болх беш бар бакъбола хьехархой, тамаший-на дика нах: Мураданаькъан Ювсапа Елизавета, Озанаькъан Мусай Iайна, ТIоаршхой Мух-мада Марет, ГIарбакханаькъан Iалаудина ПаьгIамат, Пхьарча-накъан Iамархана Мадина, Ша-дажанакъан Галина, Баренаь-къан Асхьаба Аьсет, Султиганаь-къан Мустафай Лейла, Албохча-накъан ИбрахIима Раиса, Ти-марзанаькъан Башира Iашат, Ев-кураанаькъан Михаила Любовь, Поаланкой Мухьмада Iашат, Ге-лисханаькъан Ювсапа Фатима, Ужахьанаькъан Хаважа Фатима, кхьбараш. Боккха цьа дезал санна мерза дахар тхо, дIа-юха гIо дора, оагIув хьаллоацар. Цига а, духхьал Илма хьийха ца Iеш, дешарах-кхетамах йола дирек-тора заместитель хила йийзар. Дукха вIашагIкхетараш хилар гимназе цу хана, кIоарга чулоа-цам а бакъахьара маIан а долаш; халкъашта юкьерча яхьашка дакъа лаьцар; олимпиадашка, конференцешка толашагIа йола моттигаш яьхар. Хьехархочун аьттув, цун дешархой аьттонца ба. Сона дола доккха совгIат да сай дешархоех дика нах хинна бIаргагор...»

Цаккха дицIургдаоацаш, деч чу дисад Радимхана 2010 шу. Цу шера цо дакъа лаьцар «Наьна меттай, эрсий мотт а чулоа-цаш, хьехархой Еригроссийски говзанч-хьехама» юкье. Из яьх хилар, РФ дешареи Илмани ми-нистерствон чуйоагIаш йолча дешар дегIакхувлара феде-ральни институте. Цо дикка чоагIйора дуккхача къамех болча хьехархой цьхоагIо, гражд-ански барт. Дуккхача къамех болча цига дакъа лаьцача хь-ехархошта, шоаш цьхан деза-ла доакъашхой ба аьнна хетар, из вIашагIкхетар бокъонца чак-

хдаьнна даллалца. 35 сага дакъа лоацаш хиннача яьхе котало яь-ккхар зIамигача ГIалгIай Ре-спубликан викала. «Са мохк, са ишкол, са къахьегам» яхаш бар цун говзанч-хьехам. Кхелахош-та йовзийтар Радимхана гойта-ра материал. Цун урок езаелар ладийгIарашта, дешархошта ди-кача оагIорахьа из Iаткъаш хур-гья, аьнна, белгалдаьккхар цар.

2021 шера денз, Радимхан болх беш я Наьсарерча политех-нически колледже; наьна мотт, литература хьехаш. Ше ираз долаш саг я аьнна хет цунна, хIаране ше-ший хул ираз, хIаьта хьехархочо ший ираз дувза-ду цьхан хана ше хержача къа-хьегаме наькъаца. Дукха беза цунна ший болх, «Марем» яхача гимназе директора заместит-ель йолаш цо яьккхача хано дукха дика, вахаре а балха а эша хIамаш Юмадаьд цунна. Хьехар-хочун балха мел эшар Юмадарал совгIа, цох пайда эца а Юмаяь из цига ше яьккхача хано.

Уматгире Радимхана баьча юкьарча балха дика масал да, 2011 шера РФ Паччахьалкхен Думе харжа оттабеча депута-тий кандидаташта цун цIи юкь-ейихьа хилар. Верригаш 10 саг вар цига дIаязваьраш, царех цаI яр хьехархо а. Цига цо даьча «Мотт - халкъа са» яхача къа-маьло а ладийгIарий дикка теркам тIаэзар. Цул совгIа, 1980 шера денз, донор йолаш хьайоагIа из кхалсаг. Дуккха-ча мехкахой халача лазарех кIалхарбахар духьа, дуккхаза дIатийннад цо ший цIий. Цун балхах паччахьалкхено тийнна совгIаташ-м геттара дукха да. Массехк хьоахадергда вай. Ра-димхан я «ГIалгIай Республи-кан ГIорьяьнна хьехархо» (2005), «Российски Федерацие юкьарча дешара сийдола болхло», «Эгга-ра дикагIа йола классни» яхача яьхе котьяьннар (2006), Россе дикагIболча хьехархошта юкье котьяьннар (2009). Кхайкадаь баркалаш, енна грамоташ гет-тара дукха я, иштта цо дук-хаза дакъа лаьцад Магасерча «Марем» яхача гимназерча хор-жамий участке вIашагIьеллача хоржамий комиссен балха юкье, кхьа а дIабIаьхбе йиш яр из мугI.

Дезала нана из хилар а хьоа-ха ца дича нийса хургдацар. 1996 шера денз, из маьре я Наьсаре вахача Къамурзой Ахьмада Му-ратага. Цар воI Мухьмад кхий-нав. Карарча хана «Сбербанке» къахьегаш ва из. Ше хьабенача наькъаца дика масал а Iоткъам а баьб Радимхана зIамагIйолча ший йишийна. Цо а хьехархочун никь хержаб. Из а ГIалгIай мотт, литература хьехаш я Долакха-Юртарча ишколе.

Гуча беса, беркате никь хьа-бена а, из дIахо дIахьош а хьайоагIа Тоалданаькъан Умат-гире Радимхан. Уж санна бола нах хиларах, биц ца лух, шера-гара шерга чоагIагIа баржаш боагIа вай наьна мотт, литера-тура.

ГIалгIайчен 750 хьун даькъ тIа, уж тоадеш дола балхаш дIахьоргда

Султиганаькъан Йоакъап

ГIалгIайчен хьунаш-ка 2024 шера санитарно-унахцIенон балхаш дIахьоргда, 750 хьун даькъ тIара хьал тохкаш, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка Iалам лорадара боа-хаме.

«Керттера теркам тIабохийтаргба лазараш хила тарлуш долча хьун даькъошта: машинаш лелача наькъа йистерчарна, юрташта юхерчарна, иштта вахара гIишлошта уллуврчарна. Белгалдак-кха деза, дIадахача шера вай республика, уж бал-хаш дIадахьара дола дек-хар 100% кхоачашдаьча 20 моттига юкьейоагIаш яр», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас, цу даькъ тIара керттера декхараш белгал а деш.

XIара шера ГIалгIайчен хьунашка, говзанчаша шоай ханнахьа хьу тохкаш дола балхаш дIахьу. Иштта лазар кхетар кхерам болча гаь-нашта молхаш тох. Карар-ча 2024 шера уж тохкаргья 500 гектара тIа.

Хьу тохкаш бола болх дIахьоча хана гучадоал, гаь-наша е кIотаргаша лазар лаьцадий, малагIа зулам деш йола чоапилгаш е са доалла хIамаш царех латай; цудухьа ханнахьа из болх дIабахьа безаш ба, вай хьу, телха йоацаш, дика хилийта безам бале.

Иштта цо таро лу цу даькъ тIа цIи ялара дола хьал гучадаккха, цунах хьу лорае. Цул совгIа, тIехьагIа массехк цIена хьу хьахур-гIолаш, цьхайола гаьнаш дIатедэ езаш хул, санитар-ни оагIорахьа из болх а ший ханнахьа дIабахьа безаш ба.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Утерянный аттестат №00624009564143, выданный ГБОУ «Лицей №1 г. Назрани» в 2023 г. на имя Мальсаговой Имань Тимуровны, считать недействительным.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общественная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Язиева, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Россохранкультуры
по ЮФО.
Рег. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

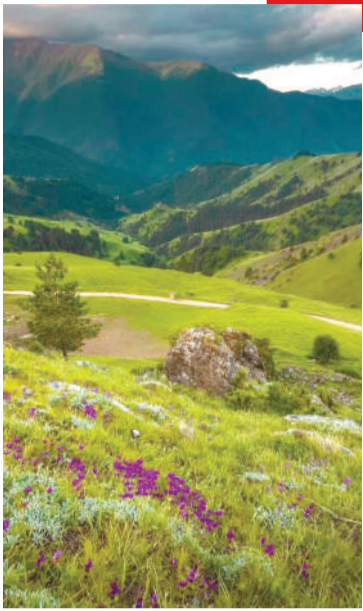
E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
17 января 2024 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ №1435 Тираж: 2000 экз.

Аьрзерча беркатеча Таламах дувц, республикан бахархошта

Султиганаькъан Йоакъап

Аьрзерча беркатеча, БIарг тIаотташ долча хозача Таламах, цигарча оакхарех лавца дувц республикан бахархошта Талама гIулакках йолча министрствон болхлоша. Из хоам «Сердало» газетага бу Талама тIахьожам лоаттабераша. «30% кхоачаш дола лавтташ хьунаш йолаш да.

Гобаьккха лакха гувнаш долаш, беркате моттиг я из. 47 тайпара жIале нускалаш дагIа цига, 29 тайпара Iов багIа, из дий фу долаш ба», - йоак тхогарча хоамо. Тайп-тайпара оакхарий дахаш моттиг я Аьрзи.

Чарч, цогалаш, бертий, акха хьакхарч, соалораш, лийгаш, лавтта оакхараш, пхьагалаш, шаткьаш, акха цискаш, борцакхаш, иштта кхьдола дукха кагий дийнаташ дах цига.

Геттара чIоагIа лорадеш, дукха диса доацарех да ер хIамаш: цIеначкьаьра, Динника яха лехь, малхбузен оала дохьаж детта бIехал, акха котам, пхьид, лавча, гIаьртал, Iаьржа миккхал, кIай корта бола гIиргIа лавча, кишкирг, модж йола кер, сийрдаце алкхашк, лоаман хьазилг, гоалзIокарг, шокилг, цIе ткьамаш дола пенашта тIадувларг, муIаш ягIа чкьорд, акха кавказски циск, мосар, ферх, иштта кхьяраш а.

Из деррига беркат чIоагIа лоро эшаш, хьун боахама дезаш да. Вайх хIаране декхар да, Талама хозаленаш лораш, дIадахар.

ГIалгIай спортсменаш кикбоксингах Йолча Россе вIашагIтехача команданна чубоагIаш ба

Коазой Мадина

ГIалгIайчен спортсменаш чубоагIаш ба кикбоксингах йолча Россе вIашагIтехача

команданна, яхаш, дийцар ГIалгIай Республикан паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

91 кг совгIа дозал дола Дзвранаькъан Ювсап, 67 кг дозал дола Бохтаранаькъан Ахьмад, халкьашта юкьерча кикбоксинга яхье, мехка спортивни

сий доаккхаш хургба.

«Карарча хана, уж Кисловодске цунга кийчо еш ба», - аьлар министрий кабинетете.

ГIалгIайчера спортсмен дакъя лоацаш хургва, Португалерча «Гран-при» оалача яхьашка

Коазой Мадина

Олимпийски ловзарий, Европа дзюдох чемпион вола Халмарзанаькъан Хьасан, 81 кг дозал долаш, дакъя лоацаш хургва халкьашта юкьерча «Гран-при» яккхара яхьашка, уж дIахьоргья наджгоанцхой бетта 26-ча дийнахьа денз 28-ча денга кхаччалца, Пор-

тугален столицан Лиссабона гаьна йоацача Одивелаш яхача шахьар тIа.

Из хоам бир «Сердало» газетага ГIалгIай Республикан паччахьалкхен зарбан болх лелабераша. «Шоай говзал Одивелаше гойтаргья 89 мехкарча 640 спортсмена», - йоак хоамо.

«Химки-М» яхача тоабанна юкьевахав вай футболист

Гаьгенаькъан Мартина

Таханарча ден турпал ала мегаргдарех ва вай мехкахо Цолой Мухьмад. «Химик» яхача академе Юмалуш хинна вай мехкахо 17 шу даьнна ва, тахан «Химки-М» яхача футбола тоабан визза доакъашхо ва из. Из хоам «Сердало» газетага бу цунна хьалха лавташ, хьабьхкча новкьосташа.

«ВIаший бувзам чIоагIбеш, футболни клубо Цолой Мухьмадаца баьча йоазон бартах, шоллагIча лиге дакъя лаца дезарех ва вай

мехкахо. 2+1 яхача оагIонца чIоагIьяь я контракт. Укх шин шера цу тоабанца ловзаш хургва футболист», - йоак тхогарча хоамо.

Футболацара бувзам дIаболабеш, Цолой Мухьмад ловзаш хиннав «Ангуст» яхача РСШ тоабанца, тIаккха из хиннав Оздой Мухьмада ишколе, Бакайнаькъан вежарий футболни академе.

Москвана дIахоуллача шахьарерча клубацара бувзам 2021-ча шера денз хьабоагIа цун. Цу юкъя дикка толеме ловзаш кагирхой футболни лиге шин яхье дакъя лавца цо.